

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**4-6 GADUS VECU BĒRNU SOCIĀLĀS ADAPTĀCIJAS
SEKMĒŠANA PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ,
IZMANTOJOT KUSTĪBU ROTAĻAS**

DIPLOMDARBS

Autore: **Santa Tālberga**

Studenta apliecības nr: st14004

Darba vadītājs: dr.paed Līga Āboltiņa

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Darba Nosaukums: 4-6 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijas sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas

Darba autore: Santa Tālberga

Darba vadītāja: dr.paed. Līga Āboltiņa

Pētījuma jautājums: Kā kustību rotaļas ietekmē sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē ar 4-6 gadus veciem bērniem?

Pētījuma priekšmets: sociālā adaptācija pirmsskolā

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā

Darba mērķis: izzināt, kā kustību rotaļas var sekmēt 4-6 gadu vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Diplomdarbs sastāv no teorētiskās daļas un praktiskās daļas. Teorētiskajā daļā tika apskatīts un izanalizēts 4-6 gadus vecu bērnu pedagoģiskais un psiholoģiskais raksturojums, kustību rotaļas teorija un tās organizatoriskās un vadīšanas nosacījumi, sociālo jēdzienu skaidrojums.

Praktiskajā daļā, pirmajā periodā autore pakāpeniski veidoja kustību rotaļu kopu un izvirzīja 7 kritērijus, kas ļāva secīgi veikt bērnu sākotnējo pedagoģisko izpēti. Vecākiem tika izdalītas anketas – anketēšana, kuras ļāva izpētīt un izanalizēt, kāda ir situāciju grupā, kā arī salīdzināt autores novēroto ar vecāku atbildēm. Otrajā periodā autore izveidoja atkārtotu bērnu izpēti un analīzi pēc izvirzītajiem 7 kritērijiem, lai uzzinātu, vai mainījusies, uzlabojusies bērnu adaptācijas situācija grupā.

Uzdevumi:

- Izpētīt teoriju par kustību rotaļām, kā tās ietekmē sociālo adaptāciju
- Izpētīt, izanalizēt psiholoģisko un pedagoģisko teoriju par sociālo adaptācijas norisi un būtību pirmsskolas izglītības iestādē
- Praktiskajā pētījumā pārbaudīt, kā kustību rotaļas ietekmē bērna sociālo adaptāciju
- Aprobēt pētījuma rezultātus

Pētījuma metodes:

- Literatūras analīze
- Pedagoģiskā bērnu novērošana
- Aptaujas metode – anketēšana
- Izmēģinājuma darbība
- Iegūto rezultātu analīze

Pētījuma bāze: No 2018. gada 3.septembra līdz 2018.gada 30.novembrim, tika veikts pētījums privātajā bērnudārzā "X" par bērna sociālās adaptācijas procesu jaukta vecuma grupā no 4-6 gadiem. Pētījumā piedalījās 12 bērni - 6 meitenes un 6 zēni.

Pētījuma atslēgvārdi: sociālā adaptācija, pirmsskola, kustību rotaļas, bērnu novērošana.

ANNOTATION

Job title: Social adaptation development of the preschool educational institution for 4-6 year old children, using movement games

Author of work: Santa Tālberga

Supervisor: dr.paed. Līga Āboltiņa

Question of the study: How do routine movement games affect social adaptation in pre-school educational institutions with 4-6 year old children?

Subject of the research: social adaptation in pre-school

Object of the research: pedagogical process in pre-school

The aim of the work: to find out how routine movement games can promote the social adaptation of children aged 4-6 in pre-school education.

Dissertation consists of theoretical part and practical part. The theoretical part examined and analyzed the pedagogical and psychological characteristics of children aged 4-6, the theory of movement games and its organizational and management conditions, and the explanation of social concepts.

In the practical part, during the first period, the author gradually formed a set of movement games and set 7 criteria, which allowed the children to undergo a preliminary pedagogical study in succession. For parents, questionnaires were distributed, which allowed them to explore and analyze the situation in the group, as well as to compare the author's observations with their parents' answers. In the second period, the author created a repeated child's research and analysis according to the seven criteria to find out or change, to improve the adaptation of children in the group.

Tasks:

- Explore the theory of movement games, how they affect social adaptation
- To study, analyze the psychological and pedagogical theory about the course and essence of social adaptation in a pre-school educational institution
- In a practical study, check how exercise affects the child's social adaptation
- Acknowledge the results of the study

Research methodology:

- Literature analysis
- Pedagogical child monitoring
- Survey method - questionnaire
- Experimentation

- Analysis of the results obtained

Study base: From September 3, 2018 until November 30, 2018, a study was conducted at the private kindergarten "X" on the process of social adaptation of the child - in the mixed age group from 4-6 years old. The study involved 12 children - 6 girls and 6 boys.

Research keywords: social adaptation, pre-school, role-play, child observation.

SATURS

Ievads.....	1
1 Vispārīgās nostādnes par bērna adaptācijas procesu	3
1.1 Sociālās adaptācijas jēdzienu skaidrojums	3
1.2 Sociālās adaptācijas pakāpes un kritēriju raksturojums	4
2 4-6 Gadu vecu bērnu adaptācijas procesa organizācijas un norises raksturojums	10
2.1 4-6 gadu vecu bērnu pedagoģiskais un psiholoģiskais raksturojums	10
2.2 4-6 gadu vecu bērnu kustību rotaļu būtība un raksturojums	14
2.3 Kustību rotaļu organizācijas un vadīšanas nosacījumi	16
3 Izmēģinājuma darbība 4-6 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanas sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē	19
3.1 4-6 gadus vecu bērnu adaptācijas sākotnējā izpēte	19
3.2 Kustību rotaļu kopas izveide 4-6 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijas sekmēšanā	30
3.3 Kustību rotaļu aprobācija un iegūto datu rezultātu analīze	33
Nobeigums.....	39
Izmantotā literatūra.....	41
Pielikumi.....	43
Pielikums nr. 1 Iepazīšanās anketa.....	43
Pielikums nr. 2 Bērnu novērošanas apraksts.....	46
Pielikums nr. 3 Kustību rotaļu kopa.....	48

IEVADS

Mūsdienu lielākā problēma bērniem ir adaptācija jaunā un svešā vidē. Darba autore, strādājot bērnudārzā par pedagogu, ievērojusi šo problēmu. Bērni nonākot svešā vidē - bērnudārzā jūtas diskomforti, viņi apjūk un jūtas nedroši. Nav vairs ierastās vides, rutīnas, ir pavisam kaut kas neierasts un svešs. Sveša vide, sveši bērni, dienas režīms ir pavisam savādāks. Bērni, ienākot pirmo reizi bērnudārzā, jūtas bezpalīdzīgi, nedroši un bailīgi.

Bērni mūsdienās ir dažādi, un līdz ar to katrs svēšā vidē adaptējas savādāk. Citi bērni adaptējas ātri, ir drosmīgi un runātīgi, citi lēnāk – ir nepieejamāki, kautrējas iepazīties. Tādiem bērniem ir grūti socializēties svešā vidē, jo blakus vairs nav mammas un tēta, bet gan diezgan liels skaits nepazīstamu bērnu un nepazīstami pieaugušie - audzinātājas. Tādēļ darba autore vēlas izpētīt, kā 4-6 gadus veci bērni adaptējas bērnudārzā, pievēršot lielu uzmanību kustību rotaļām, kas, viņasprāt, bērniem varētu atvieglot adaptācijas procesu.

Sociālo adaptāciju ir pētījuši un vēl jo projām pēta gan psihologi, gan pedagogi, gan augstskolas profesori utt. Skatoties uz visu kopumā, bērnu psiholoģija ir daudzšķautnains zinātnes virziens, kurā ir ļoti daudz apakšgrupas, kuru izpētīšanai, attīstīšanai un uzlabošanai zinātnieki, profesionāli analītiķi un profesori iegulda daudz laika, naudas un darba.

Autore rakstot šo diplomdarbu, balstījusi uz šādiem rakstniekiem: G. Svenci, S. Gailumu, D. Dzinteri, S. Laizāni, A. Ļubļinsku, Ž. Piažē u.c., autoru darbiem.

Darba mērķis: : izzināt, kā kustību rotaļas var sekmēt 4-6 gadu vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Uzdevumi:

- izpētīt teoriju par kustību rotaļām, kā tās ietekmē sociālo adaptāciju
- izpētīt, izanalizēt psiholoģisko un pedagoģisko teoriju par sociālo adaptācijas norisi un būtību pirmsskolas izglītības iestādē
- praktiskajā pētījumā pārbaudīt, kā kustību rotaļas ietekmē bērna sociālo adaptāciju
- aprobēt pētījuma rezultātus

Pētījuma jautājums: Kā kustību rotaļas ietekmē sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē 4-6 gadus veciem bērniem?

Pētījuma priekšmets: sociālā adaptācija pirmsskolā

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā

Pētījuma metodes:

- Literatūras analīze
- Pedagoģiskā bērnu novērošana

- Aptaujas metode – anketēšana
- Izmēģināuma darbība
- Iegūto rezultātu analīze

Pētījuma bāze: No 2018. gada 3. septembra līdz 2018. gada 30. novembrim tika veikts pētījums privātajā bērnudārzā “X” par bērna sociālās adaptācijas procesu – jaukta vecuma grupā no 4-6 gadiem. Pētījumā piedalījās 12 bērni - 6 meitenes un 6 zēni.

1 VISPĀRĪGĀS NOSTĀDNES PAR BĒRNA ADAPTĀCIJAS PROCESU

1.1 Sociālās adaptācijas jēdzienu skaidrojums

Sociālā adaptācija – pielāgošanās jaunai apkārtējai videi un apstākļiem. Cilvēks ir sociāla būtne, kam nepieciešama citu cilvēku sabiedrība, lai varētu saglabāt izdzīvošanai svarīgo līdzsvaru.

Sociālā adaptācija ir pielāgošanās jeb piemērošanās apkārtējai videi, kas nav pasīvs process, bet gan, kurš veicina aktīvu darbību, lai varētu pārvarēt nelabvēlīgos apstākļus, un rezultātā cilvēks pieņem jebkuras, bet adekvātas sabiedrībā pieņemtās normas un uzvedību (Gailuma 2002).

Dr. R. Kempbels saka, ka adaptācija ir vieglums un ātrums, ar kādu spēj mainīties bērna uzvedība, mainoties apkārtējai videi. Apstākļi un vides maiņa notiek bērnam uzsākot bērnu dārza gaitas:

- Dienas ritmu izmaiņas;
- Pielāgošanās grupai;
- Savādāki noteikumi un prasības;
- Nepazīstami cilvēki;
- Savādākas rotaļlietas (Kempbels, 2004)

N. Ivanova uzskata, ka laiks, kurā bērns adaptējas, vai tas ir bērnudārzs, vai citi bērnam nezināmi, mainīgi apstākļi, ir ļoti nozīmīgs, jo šajā laikā bērns pārdzīvo emocionālo diskomfortu. Sākumā jau bērnam ir nezināmas pedagoga prasības, viņš neapjauš to, kā viņš tiks mācīts un kādi būs uzvedības noteikumi grupā. Bērna iekšējais stāvoklis tiek sasprindzināts, un bērns distancējas, piesargās un novēro jauno apkārtējo vidi un procesus. Šis sasprindzinājums nevar radīt bērnam lēmumus uz pašdarbību (Ivanova, 1997).

S. Gailuma raksta, ka adaptācijas process norit tieši tad, kad cilvēks nonāk svešā vidē ar svešiem cilvēkiem. Bērnam, kurš uzsācis bērnudārza gaitas, tiek traucētas triju līmeņu (pēc Abrahama Maslo) vajadzības:

- Eksistences – bērnam nepieciešama drošības sajūta (kas bērnu sagaida bērnudārzā, vai bērnam nebūs bailīgi, vai grūti, vai pret bērnu neizturēsies slikti).
- Sociālās – vajadzība pēc piederības (vai ar bērnu kāds draudzēsies, vai bērns būs pieņemts grupā starp vienaudžiem).
- Izziņas – vajadzība pēc informācijas (ko bērns darīs bērnudārzā, vai nebūs garlaicīgi, vai bērns uzzinās ko jaunu)

Šīs ir humānās pedagoģijas atziņas. Humānā pedagoģija ir centrēta uz bērniem, tās darbība izriet no bērna vajadzībām. (Gailuma, 2002)

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca skaidro gan adaptāciju, gan socializāciju:

- “Adaptācija – pielāgošanās (arī pielāgošana) jaunai situācijai, prasībām, noteiktiem apstākļiem, kas nepārtraukti mainās; ar negatīvo, nelabvēlīgo faktoru pārvarēšanu saistītā piemērošanās videi. Adaptācija sekmē organisma darbību uzturēšanu. Bērnu adaptācija mācību slodzei (Skujiņa, 2000, 8).
- Socializācija – process, kurā persona apgūst sabiedrības kulturu, sociālās normas, sociālo pieredzi un zināšanas, tradīcijas, vērtības, uzvedības un izturēšanās prasmes, lai vieglāk iekļautos, atrastu savu vietu un spētu pilnvērtīgi dzīvot noteiktā sabiedriskā vidē.” (Skujiņa, 2000, 161)

Psiholoģijas vārdnīcā kā adaptācija minēta - “ (lat.adaptatio - pielāgošanās) - pielāgošanās dabas un sociālās vides mainīgajiem apstākļiem; adaptīvās strukturālās un funkcionālās pārmaiņas notiek gan atsevišķās šūnās, orgānos un orgānu sistēmās, gan visā organismā kopumā, tai skaitā arī psihiskajā darbībā. Organisms adaptējas vides apstākļiem, pateicoties mehānismiem, kas ir izstrādājušies ilgstošas sugas evolūcijas (filoģenēzes) procesā un individuālā attīstības (ontogēnēzes) laikā.” (G.Breslevs, 1999, 5)

Adaptācija un socializācija ir divi saistīti jēdzieni. Socializācija nozīmē to, ka bērns, nonākot svešā vidē, attīstās, apgūstot jaunās vides prasības, normas, uzvedības robežas, un ievēro tās. (Elīsa Tūnala, 1999).

Ž. Piažē uzskata, ka adaptācija ir viens no galvenajiem jēdzieniem attīstības teorijā. Adaptācija ietver divus atšķirīgus, bet savstarpēji saistītus un papildinošus procesus:

1. Akomendāciju kā pielāgošanos jaunai apkārtējai videi, apstākļiem
2. Asimilāciju kā pielāgošanos, pārveidojot ārējos apstākļus (Piažē, 2002)

Kopumā adaptācijas jēdziens nozīmē katra indivīda pielāgošanās spēju jauniem, nezināmiem apstākļiem. Līdz ar to autore vēlas izpētīt adaptācijas kritērijus bērniem pirmsskolas vecumā un apstākļus, kas tos ietekmē, ņemot vērā arī katra indivīda raksturu, dzīves apstākļus un vidi, kādā viņš audzināts.

1.2 Sociālās adaptācijas pakāpes un kritēriju raksturojums

Par katru bērnu, kurš sāk apmeklēt pirmsskolu, pedagogam ir jāaizpilda pirmreizējais bērna adaptācijas raksturojums: emocionālās pazīmes (priecīgs, bēdīgs, raudulīgs, draudzīgs, bailīgs, satraukts, emocionāli agresīvi noskaņots utt), fizioloģiskās izmaiņas (nav ēstgribas, daudz ēd, neiet uz tualeti u.c vajadzības), komunikācijas pazīmes (runātīgs gan ar pieaugušo,

gan ar bērniem, nerunā ne ar bērniem, ne ar pieaugušo, runā tikai ar pieaugušo vai bērniem, kā bērns reaģē uz pieskārieniem, vai bērns māk dalīties ar mantām, vai kopīgi spēlējas ar citiem bērniem.) (Grauzīte, 2001).

R. Tankova – Jampoļskaja, pētot bērna veselības stāvokļa izmaiņas, adaptācijas procesu, iedala to trijās pakāpēs:

1. **Vieglā adaptācija** – novērota tiem bērniem, kas audzināti labvēlīgās ģimenēs un pietiekami labos apstākļos, psiholoģiski un fiziski attīstīti, un bērnudārzu sākuši apmeklēt no 1.5 gadu vecuma. Sākuma periodā var tikt novērotas īslaicīgas izmaiņas bērna uzvedībā – miega traucējumi, kautrīgums, mazrunība, apetītes zudums. Parasti šis periods ilgst aptuveni divas nedēļas.
2. **Vidējā adaptācija** – šī pakāpe raksturīga bērniem, kas auguši gan labvēlīgās, gan nelabvēlīgās ģimenēs. Šiem bērniem lēni normalizējas emocionālais stāvoklis, tāpēc bieži slimo. Slimošanas notiek bez sekām, apmēram 7-10 dienas. Bērniem novērota svara maiņa un valodas attīstības traucējumi. Uzvedības traucējumi normalizējas apmēram pēc mēneša.
3. **Smagā adaptācija** – adaptācija var ilgt vairākus mēnešus. Bērns atkārtoti slimo. Pēc slimošanas bērns ir vēl emocionālāks, un nevēlas atgriezties bērnudārzā. Tas negatīvi ietekmē veselību un kavē bērna attīstību. Augšanas temps un svara zudums līdz pat 6 mēnešiem. Reizēm vērojami stabili uzvedības traucējumi, kas dažkārt robežojas ar neirotisku stāvokli. Tas atkarīgs no bērna fizioloģiskā, psiholoģiskā stāvokļa (R. Tankova - Jampoļskaja, 1981).

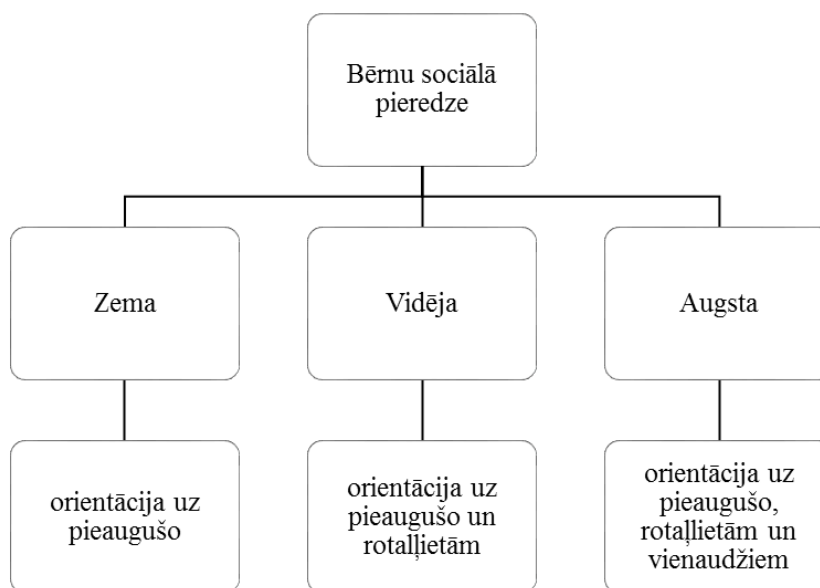
Vidējā un smagā adaptācijas norise nelabvēlīgi ietekmē bērna fizisko veselību un attīstību. Adaptācijas un smaguma pakāpes var izpausties dažādi. Veiksmīgu adaptāciju ietekmē vecāku izglītības līmenis un ģimenes sastāvs.

Adaptācijas procesu ietekmē vairāki faktori: bērna individuālais psiholoģiskais stāvoklis un rakstura iezīmes, pedagoga attieksme pret bērniem un pedagoģiskās zināšanas, bērna vecums, bērna sociālā pieredze, higiēniskie, pedagoģiskie un psiholoģiskie apstākļi, dzimums (zēni adaptējas lēnāk nekā meitenes), veselības stāvoklis un attīstības līmenis, bioloģiskā un sociālā anamnēze (bioloģiskie faktori – mātes veselības stāvoklis grūtniecības laikā, dzemdību sarežģījumi, bērnu veselības stāvoklis līdz nonākšanai bērnu dārzā; sociālie faktori – jaundzimušā labklājības nodrošināšana, kas atkarīga sociālajiem un ekonomiskajiem apstākļiem ģimenē) (Gailuma, 2000).

Adaptācijas perioda smaguma pakāpe atkarīga ne tikai no pedagoga, bet arī no attiecībām ar vienaudžiem. Sociālā pieredze nosaka bērna uzvedību jau pirmajās dienās.

S.Gailumas 2. shēma “Bērna sociālā orientācija” (skatīt attēls 1.2.1)

Bērnu sociālā orientācija

Ļoti svarīga ir bērna iepriekšējā sociālā pieredze, kas nosaka bērna turpmāko orientāciju uz pieaugušo, vienaudžiem un rotaļlietām. Tieši socializēšanās pieredze un bērna prasmes ļoti ietekmē adaptāciju svešā vidē – jo bērns ir sociāli pieredzējušāks, jo vieglāka adaptācija. Smagāka adaptācija bērnam notiek, ja bērns ir orientēts uz pieaugušajiem, kā arī, ja bērns sāpīgi pārdzīvo atvadas no vecākiem, tādiem bērniem pat dažas stundas var likties vesela mūžība. Bērna reakcija var būt gan raudulīgums, gan mātes meklēšana, gan vēlme izbēgt no grupas, un neļaušanās pedagoga pieskārieniem. Katra bērna socializēšanās un pieredze ir atšķirīga, kā arī reakcija uz apkārtējo vidi. Bērni, kuri nonāk bērnudārzā, ir ļoti atšķirīgi, un uz apkārtējo vidi un apstākļiem reaģē dažādi, piem. raud, norobežojas no apkārtējiem, visu laiku ir kopā ar pedagogu, vai arī pretēji, kautrējas, ir grūti uzsākt sarunu, izpēta jauno vidi, spēj pats sev atrast nodarbi, nebaidās meklēt palīdzību vai otrādi, neizrāda, vai izrāda satraukumu, trauksmi (Gailuma, 2002).

Autoresprāt, bērniem pirmā dzīves pieredze un socializēšanās notiek ģimenē. Tieši ģimene bērnu pamudina socializēties apkārtējā pasaulē. Ja bērns pirms bērnudārza gaitām nav bijis kopā ar citiem bērniem, tad adaptācija svešā vidē varētu būt grūts process. Bērns būs emocionāls un bailīgs.

Kā uzsver Igors Kona, Ārija Korpova, ka no vecāku attieksmes, bailēm, nepatikas, neuzticības, nedrošības, vainas apziņas ir atkarīgs, cik veiksmīgi bērns adaptēsies jaunajā vidē (Kona, 1986, Karpova, 2000).

Dž. Bolbijs uzskata, ka bērni, kuriem 12 mēnešu vecumā bijušas ciešas saites ar māti, bērnudārza gaitas uzsākot, ir drošāki, atvērtāki, labprāt draudzējas ar vienaudžiem, ātri pielāgojas jaunajai videi (Boulbijs, 1998).

Novērojot bērnus, kuri ienākuši bērnudārzā, tieši rotaļājoties, ir skaidri saskatāmas bērna sociālo līmeņu kategorijas:

1. **Bezdarbības uzvedība** – bērns nepiedalās rotaļās, kā arī pats nerotaļājas. Bērns staigā līdz pieaugušajam, vai arī stāv uz vietas, vai staigā pa grupu.
2. **Vērotāja uzvedība** – bērns neiesaistās rotaļās, kā arī pats nerotaļājas. Bērns stāv uz vietas un vēro citus bērnus, pieaugušo.
3. **Rotaļa vienatnē** – Bērns iesaistās tikai rotaļnodarbībā, bet spēlējas vienatnē, neiesaistot citus bērnus;
4. **Paralēlā darbošanās** – bērns spēlējas viens pats, bet blakus citiem bērniem, un bieži izmanto citu bērnu rotaļlietas;
5. **Asociatīvās rotaļas** – bērns spēlējas ar citiem bērniem, sarunājoties ar tiem, bet viņš nepakļauj savas intereses grupas bērnu interesēm;
6. **Sadarbības rotaļas** – bērns spēlējas kopā ar citiem bērniem, kā arī bērnu organizētā rotaļā, lai veiktu konkrētu uzdevumu, kā piemēram, lomu spēles (Grauzīte, 2001)

Alfrēds Ādlers uzsver, ka ikviens bērns ir īpašs, katrs ar sava rakstura īpatnībām, iedzimtību, temperamentu, un katram bērnam attīstība ir individuāla, kas ir atkarīga no apkārtējās vides mijiedarbības (A.Ādlers, 1992)

Uzskatāmāk var izdalīt šādas bērna individuālās īpatnības (skatīt 1.2.1 tabula).

1.2.1 tabula

Bērnu individuālās īpatnības (Dzintare, 2002)

BĒRNU ĪPATNĪBAS	FAKTORI, KAS ŅEMAMI VĒRA
Veselība, fiziskā attīstība	Bērna fiziskā labsajūta, veselība, kustību aktivitāte, fiziskās īpatnības – možums, veiklība, atjautība
“ES” attīstība	Priekšstati par sevi, pašvērtējums, personības labo īpašību apzināšanās, prasme varēt un izmantot savu pieredzi, prasmes.
Vecuma un individuālās attīstības līmenis	Atbilstība vecumposmam – jūtu, prāta, gribas jomā. Individuālās īpatnības, to izpaušmes – virs vai zem vispārpieņemtā vecumposma raksturojuma.
Personība un temperaments	Personības izpaušme, to kombinācijas (nopietns – bezrūpīgs, enerģisks – mierīgs, zinātkārs – vienaldzīgs,

	priecīgs – nomākts; “vieglais”vai “lokāmais”, “grūtais”vai “problemātiskais”, “bailīgais” vai bērns “ar lēnu iesildīšanos”)
Interese, pieredze, stiprās puses, vajadzības	Bērna intereses – to plašums (par ko interesējas), noturīgums. Pieredze, tās izmantošana darbībā. Paradumu jomas, to izpausme attieksmē pret dažādām aktivitātēm. Sasniegumi dažādās attīstības jomās, spējas.
Vērtības, to izpratne, ģimenes kultūra	Ģimenes ietekme uz bērna vērtību sistēmu un uzvedību. Ģimenes sastāvs, bērna vieta ģimenē, audzināšanas tradīcijas, brīvā laika pavadīšana. Ģimenes nacionālā kultūra, tās izpausmes. Vecāku savstarpējās attiecības, vecāku un bērna emocionālais kontakts
Dzimums	Dzimuma īpatnību izpausmes bērnu rotaļās, mācībās, darbā. Intereses, apvienošanās apakšgrupās. Mijiedarbība ar pretējā dzimuma vienaudžiem.
Mācīšanās stils	Zināšanas apgūst ātri vai lēni, ir aktīvs vai mierīgs, runīgs vai kluss utt.

S. Tomass un V. Kaspers ir izdalījuši trīs temperamenta tipus, kas nosaka bērna individuālās īpatnības, psihiskās aktivitātes:

“**Vieglais**” vai lokāmais – bērns, kuram ir pozitīva attieksme pret pārmaiņām un jauno apkārtējo vidi, bioloģiskās funkcijas norit regulāri, un bērns viegli adaptējas jaunajā vidē.

“**Grūtais**” vai problemātiskais - bērns, kuram visbiežāk ir negatīva attieksme pret jaunām pārmaiņām un jauno vidi. Ir neregulāras bioloģiskās funkcijas, un lēni adaptējas jaunajā vidē.

“**Bailīgais**” vai bērns ar lēnu iesildīšanos – bērns, kurš reaģē uz jauno apkārtējo vidi, ieraujas sevī, bet ne intensīvi. Bērns lēni adaptējas jaunajā vidē un, ja izmaiņas notiek pārāk ātri, bērns vēl vairāk ierausies sevī. Šim bērnam ir nepieciešama pakāpeniska kontaktēšanās un pielāgošanās jaunajai videi (S. Tomass, V. Kaspers, 1999).

Izanalizējot literatūru par adaptācijas pakāpēm, autore par prioritāti un kā kritērijus turpmākajā darbā ņems R. Tankova – Jampoļskajas trīs adaptācijas pakāpes “Viegla adaptācija”, “Grūta adaptācija”, “Smaga adaptācija”, jo adaptāciju var noteikt pēc bērna veselības stāvokļa, sociālās pieredzes, fiziskās aktivitātes. Protams, jāņem vērā arī bērna individuālās rakstura iezīmes un temperaments, ko izcili ir parādījusi D. Dzintere 1.1 tabulā, kā arī D. Grauzītes sociālās līmeņa kategorijas.

Par izpētes kritērijiem autore ņems: sasveicināšanās ar pedagogu, komunikācijas prasmes ar pedagogu, komunikācijas prasmes ar grupas bērniem, bērna iesaistīšanās rotaļās, dalīšanās ar rotaļlietām, atvadas no vecākiem, bērna patstāvīgā darbošanās.

Autore ņems vērā pedagoģisko novērojumu.

2 4-6 GADU VECU BERNU ADAPTĀCIJAS PROCESA

ORGANIZĀCIJAS UN NORISES RAKSTUROJUMS

2.1 4-6 gadu vecu bērnu pedagoģiskais un psiholoģiskais raksturojums

“Pirmsskolas vecumā bērns apgūst nozīmīgu pieredzi, kura sistemātiski bagātinās: uzkrājas zināšanas, pirmām kārtām priekšstati un pirmie jēdzieni. Bērns apgūst gan iemaņas, gan prasmes.” (Ļubļinska, 1979,189)

G. Svence uzskata, ka pirmsskolas vecuma bērnu psihiskajai attīstībai galvenā loma ir lomai un sižeta rotaļām. Bērniem caur rotaļām attīstās domāšana, tiek apgūtas sociālās uzvedības normas. Tātad bērniem līdz skolas vecumam nozīmīgākais posms ir personības attīstībai. (Svence, 1999)

Fiziskais raksturojums 4 – 5 gadus veciem bērniem: sīko pirkstu muskulatūra vēl attīstās, un tādēļ bērnam ir grūti saprast, kā griezt ar grieznēm, vai precīzi krāsot noteiktā laukumā, nepārkrāsojot pāri malām. Ir sarežģīti kaut ko savērt, vai aizsiet kurpju auklas. Visas šīs darbības un iemaņas vēl attīstās. (Svence, 1999)

A. Ļubļinska raksta, ka liela nozīme pirmsskolas vecumā ir kustību jeb motoriskajai atmiņai. Uz tās pamata veidojas iemaņas. (Ļubļinska, 1979)

I. Puškarevs ir izpētījis viduslaiku domātāja Avicennas teoriju. Šis viduslaiku domātājs ir uzskatījis, ka bērna fiziskās aktivitātes un rotaļas, spēles ar kustībām ir ļoti nozīmīgas veselības saglabāšanā – jo bērns vairāk kustas, jo pilnvērtīgāk viņš attīstās. Bērnus ir jāieinteresē ar fiziskām aktivitātēm. (Puškarevs, 1999)

A. Vecgrāve uzskata, ka bērna intelektuālo attīstību veicina rotaļāšanās ar dažādiem priekšmetiem. Ja bērns darbojas ar priekšmetiem, tas dod signālus dzirdei, redzei un tausti. Jaunās informācijas iegūšana un tās pārstrāde veicina smadzeņu darbību. (Vecgrāve, 1996)

Priekšstatu sistēma cilvēkam pašam par sevi saistīta ar pašvērtējumu un pašcieņu, un viņa saistība ar pārējo pasauli. . Ideālais “Es” – tie ir mūsu priekšstati par to, kādi mēs gribētu būt.

“Es” koncepcija sāk veidoties no agras bērnības, kad bērns sāk brīvi runāt. Jau 3 gadu vecumā bērns arvien biežāk lieto vārdu “Es”, veicot kādas darbības. Pirms bērnus iemācās runāt, viņš jau zina savu vārdu un reaģē uz to. Bērnam ir ļoti svarīgs viņa vārds. Pieaugot viņa vārds individualizē viņu un izceļ, bērnam ir svarīgi, lai viņa vārdu izrunā pareizi. Ja bērnam tiek iedots ļoti sarežģīts vārds, kuru grūti pareizi izrunāt, tas var radīt diskomfortu, un nereti bērni izdomā sev citu vārdu, kādā viņi vēlētos, lai viņus uzrunā. Šie aspekti liecina, ka bērnam ir izveidojies savs “Es”, vai arī tas aktīvi veidojas. Bērna reakcija uz savu vārdu ir rādītājs “Es” koncepcijas

veidošanās procesā. Ja bērnam savs vārds patīk, viņš ir arī pats patīk sev, un otrādi. Parasti "Es" koncepcijas veidošanās moments sakrīt ar mirkli, kad bērns saprot, ka viņam ir vārds. (Reana, 2006)

D. Lieģiniece uzsver, ka 5 - 7 gadus veci bērniem piemīt īpašība spontāni rīkoties un šo periodu sauc par svārstību periodu. Bērns šajā vecumposmā spēj ielūkoties savā "Es" pasaulē, kā arī spēj saprast pieaugušo pasauli. Šajā vecumposmā katrs bērns ir individuāls un attīstās savādāk, tāpēc ir novērojama pretrunīga uzvedība. Bērnam ir vajadzība būt gan atkarīgam no pieaugušā, gan neatkarīgam. Bērns var izrādīt, ka ir pieaudzis, bet pēc neilga laika jau var būt bērnišķīgs. (Lieģiniece, 1999)

Bērns no 4-6 gadiem ir atkarīgs no pieaugušā cilvēka, bērnam ir nepieciešams pamudinājums un piemērs, lai viņš varētu iztēloties un atdarināt. Bērna uzkrātā pieredze parādās rotaļās. No pieredzes bērns sāk pats veidot objektus, parvietot tos secīgi. Bērni šajā vecumā sāk paši zīmēt – izdomāt savus objektus pēc uzkrātās pieredzes. Bērni paliek patstāvīgāki, sāk izdomāt savus iztēles objektus. (Reana, 2006)

Runa un vārdu krājums bērniem paliek arvien straujāks no 300 – 4000 vārdiem. Nemītīgi tiek apgūti jauni jēdzieni un gramatiski pareiza runa. Šajā vecumā bērni mācās saprast, ko domā citi cilvēki un kā tas izpaužas loģiski. Bērnam attīstās arī iekšējā runa un tās attīstība notiek trijos etapos:

1. Sākumā bērns koncentrējas uz runas priekšmetu, fiksē runā darbības veidu vai tās iznākumu;
2. Pēc tam bērns izplāno, kā un ko darīs;
3. Pēc tam egocentrisko runu aizvieto iekšējā runa (Svence, 1999)

Savukārt Ž. Piažē uzsver, to, ko nespēj 3-6 gadus veci bērni:

1. Bērns neprot vērtēt lietas no cita cilvēka skatījuma, justes, kā jūtas cits cilvēks.
2. Bērns nemāk izplānot situācijas
3. Runu apgūst, bet bez iedziļināšanās vārdos
4. Bērns neprot regulēt cita bērna runu vai uzvedību (Piažē, 2002)

Vairāku pētījumu rezultāts liecina, ka pirmais valodas attīstības posms pamatā ilgst vecumā no 2.5 līdz 6 gadiem. Galvenā šī perioda īpatnība ir tā, ka valoda attīstās saziņas procesā. Un valoda bērna dzīvē sāk ieņemt īpašu nozīmi. Bērns iegūst jaunu informāciju, klausoties, kā vecāki lasa viņam stāstus, pasakas. Tādējādi bērna valoda atspoguļo ne tikai to, kas bērnam pašam zināms no savas pieredzes, bet arī atklāj to, kas viņam vēl ir nezināms. Bērns pats sāk pamazām stāstīt un fantazēt, un bieži vien fantāzijas ļoti atšķiras no realitātes. Šajā dzīves posmā saziņas valoda kļūst par domāšanas attīstības avotu. Bērnam jāatceras ne tikai vārdi un vārdu salikumi, bet arī pareizi jāsāk veidot teikumi.

Valodas attīstības etapi no 2.5-6 gadiem:

1. 2.5 līdz 4.5 gadu vecumā bērns nedomā par valodas morfoloģisko un sintaktisko pareizību. Bērns sākotnēji veido savu valodu no apkārt dzirdētā, uztver vārdus no pieaugušo sarunām un atkārto tos. Reizēm bērns atkārto vārdus, pat nesaprotot īsti to nozīmi.
2. 4-5 gadu vecumā bērna valodā jau sāk parādīties loģiskā domāšana. Šim etapam raksturīgs tas, ka valodas attīstība tieši ir saistīta ar loģiskās domāšanas veidošanās procesu. Bērna valoda mainās no vienkāršiem teikumiem uz daudz sarežģītākiem un loģiskiem izteicieniem.
3. 5-6 gadu vecumā bērns jau pilnībā ir apguvis valodas fonētiku un vārdu krājums jau ir 2-3 tūkstoši vārdu. Arvien vairāk attīstās loģiskā domāšana un valoda kļūst bagātāka. (Reana, 2006)

Bērna attīstības laikā notiek psihisko procesu izmaiņas un eksplīcīta atmiņas attīstība. Eksplīcīta atmiņa – (angliski. explicit – ar atklātu izteiksmi, kas marķēta) – patvaļīga atmiņa.

Pirmsskolas vecumā bērni parasti necenšas speciāli kaut ko atcerēties. Atmiņas attīstība notiek ar rotaļu palīdzību. Atmiņas līmenis ir atkarīgs no katra bērna interesēm. Visvairāk bērns atceras tad, ja pats darbojas ar interesei, ja pats izprot savas darbības rezultātu. Bērns saprot parastas lietas, kas notiek ap viņu, nevis abstraktu jēdzienu sakarības. Attīstoties, kļūstot vecākam, bērnam pagarinās tā saucamais latentais periods. Tas ir laika periods, kurā bērns atpazīst priekšmetu, notikumu, kas viņam ir zināms no iepriekšējās pieredzes. Bērns 3 gadu vecumā atpazīst priekšmetu, lietu, kas iepazīta pirms mēneša, bet 4 gadus vecs bērns jau atceras to, kas bijis pirms gada. (Reana, 2006)

Par atmiņu G. Svence raksta, ka bērni sākumā apgūst nevis saturu, bet gan ritmu, tāpēc ir jāskandina tekstus, nesaprotot vārdu nozīmes. Lai bērns kaut ko iegumētu, viss ir jādara caur rotaļām vai spēlēm. Bērni pirmsskolas periodā izmanto atkārtošanu, viņi var saprast, kas ir līdzīgs, kas ir atšķirīgs kādam priekšmetam.

G. Svence uzsver to, ka liela uzmanība ir jāpievērš kustību atmiņai. Lai bērnam tā attīstītos, viņam nepieciešams lēkt pāri kādam priekšmetam, mācīties slidot, vai mācīties braukt ar riteni, jeb rūpēties par sevi, savu izskatu utt. (Svence, 1999)

G. Svence uzsver, ka bērnu uzmanība ir saistīta ar uztveres attīstību. Pirmsskolas vecumā uzmanība ir netīša, jo bērniem šajā posmā nav iekšējo nosacījumu. Pirmsskolas periodā bērnu uzmanība ir vairāk piesaistīta tādiem objektiem vai nodarbēm, kuri viņuprāt ir interesantas un aizraujošas, kuri izraisa emocijas un pārdzīvojumus. (Svence, 1999)

Autore arī uzskata, ka bērnu uzmanība šajā vecumposmā 4-6 gadiem nav liela, bet, lai to palielinātu, pedagogam vai vecākam ir nepieciešams bērnu ieinteresēt uz kādu darbību vai rotaļu.

Līdz ar domāšanas un iztēles attīstību, bērnam attīstās arī uzmanība. 2-3 gadu vecumā uzmanība ir nenoturīga, bet 5 – 6 gadu vecumā tā ir daudz sakoncentrētāka. Ja mazie bērni uzmanību var noturēt pie viena attēla 6 - 8 sekundes, tad vecākie bērni ir spējīgi sakoncentrēt savu uzmanību no 12-20 sekundēm. Analogiski šāda tendence saglabājas arī darbojoties praktiski. Bērnam pieaugot uzmanība kļūst arvien noturīgāka. (Reana, 2006)

Agrā bērnībā bērns mēdz izrādīt empātiskus pārdzīvojumus ne tikai attiecībā pret saviem tuvajiem cilvēkiem, bet arī pret pilnīgi svešiem cilvēkiem, dzīvniekiem. Bērnam kļūstot vecākam, empātiskie pārdzīvojumi kļūst noturīgāki. Ir 2 veidu empātijas: humānā un egocentriskā. Humānā – bērns jūt līdzīgu pārdzīvojumiem, priekiem, izjūt žēlumu. Egocentriskā – bērns pārdzīvo tikai par sevi, reizēm citu prieks var pārvērsties par skaudību, nenovīdību. Pirmskolas vecumā no 4- 6 gadiem bērna uzvedībā parādās abas šīs empātijas. Bērni spēj izjust pret otru skaudību. Ja bērns ir skaudīgs, viņš iet sūdzēties pieaugušajiem. Ja bērns cieš, viņš ir gatavs pažēloties un dalīties ar pašu intīmāko, kas viņam tajā brīdī ir. Piecgadīgs bērns ir spējīgs izdzīvot citu cilvēku pārdzīvojumus un attēlot tos.

Daudz bērnu morālās izvēles priekšā parāda ļoti tikumisku briedumu un emocionālu līdzjūtību. Tomēr nav noslēpums, ka puse no bērniem nav spējīgi just līdzīgu otram, vai arī viņiem vienkārši šādu jūtu nav. Tādēļ pirmie 10 gadi ir īpaši labvēlīgi bērna emocionālās sfēras un domāšanas attīstības veidošanā.

Bērniem 4 gadu vecumā parādās spēja atšķirt patiesas emocijas. 6 gadu vecumā šīs spējas ir attīstījušās pilnībā, īpaši viņi atpazīst negatīvās emocijas. Saskare ar līdzcilvēkiem attīsta bērna emocionālo sfēru, cilvēciskās emocijas veidojas, bērnam kontaktējoties ar citiem cilvēkiem. Bērna veiksmīga attīstība nav iedomājama, ja bērnam netiek nodrošināta dzīvespriecīga vide. Uzmanība, rūpes, mīlestība ir galvenie faktori bērna priekam un apmierinātībai. Tas palīdz bērnam būt optimistiskam, pārliecinātam par sevi, aktīvam, kā arī veido bērnam veselīgu emocionalitāti.

Sociālās emocijas: ir tieši saistītas ar adaptāciju – attiecību veidošana ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Ja bērnam šīs emocijas ir augsti attīstītas, viņam ir ne tikai vieglāk adaptēties vidē, bet arī apzināties savu vērtību, attieksmi pret citiem, palīdz veiksmīgāk izvērtēt pašam sevi, savus pārdzīvojumus un izpaust tos pieņemamā formā konkrētā sabiedrībā. Ja šīs jūtas ir vāji attīstītas, bērns izrāda agresivitāti, ir paaugstināts trauksmes līmenis. (Reana, 2006)

Autore secina, ka ikviens bērns ir īpašs, katram ir savas rakstura īpatnības, temperaments. Ļoti daudz kas ir atkarīgs no ģimenes un sociālajiem apstākļiem, kuros bērns dzīvo, no

iedzimtības. Katrs bērns attīstās atšķirīgi, tas ir atkarīgs no apkārtējās vides mijiedarbības. Un tieši tādēļ ir svarīgi izprast bērna attīstības līmeni un faktorus, kas to ietekmē, svarīga ir individuāla pieeja katram bērnam. Ir svarīgi bērna ikdienu veidot interesantu un izzinošu. Un pirmsskolas vecumā pamats visam ir rotaļa, kas sekmē bērna attīstību un izaugsmi.

2.2 4-6 gadu vecu bērnu kustību rotaļu būtība un raksturojums

Pirmsskolas vecums ir laiks, kad bērns attīstās visstraujāk, kad iegūst pirmās zināšanas. Tāpēc pedagogam un arī vecākiem ir jāpalīdz bērnam iemācīt pareizi uztvert apkārtējo pasauli, priekšmetus un parādības, ar ko bērns saskaras ikdienā.

Rotaļās ietvertas pašas nozīmīgākās kustības bērnu attīstībai (soļošana, skriešana, mešana, rāpošana, kā arī citas speciālas kustības, kuras nostiprina muskulatūru.) (Kontorovičs, 1958)

Rotaļa un bērns ir divas neatdalāmas sastāvdaļas. Bērnībā lielāko daļu bērns pavada rotaļās. Pirmsskolas izglītības iestādē rotaļa ir bērna dzīvesveids. Rotaļā bērns apgūst savu domu, jūtu un izjūtu pasauli. Bērns rotaļā runā, domā, salīdzina, izdzied, vēro, eksperimentē. Rotaļa māca izprast apkārtējo pasauli, sevi un citus. Rotaļā bērns priecājas par to, ka viņš var un prot izdarīt un, ka viņš ir patstāvīgs. Rotaļā atspoguļojas bērna novērojums un bērna pārdzīvojumi, kas notiek ap viņu. Tieši rotaļa ir tā, kas sagatavo bērnu tālākai dzīvei. (Dzintere 2005)

Ja pieaugušajam cilvēkam svarīgs ir darbs, tad bērnam svarīgas ir rotaļas. Rotaļai pirmsskolas vecumā ir svarīga un attīstoša loma. Rotaļa bērnam dod drošību un brīvības izjūtu, izpaužot sevi labākajā veidā un atklājot sevī slēptos talantus. Rotaļa ikdienā nav vienkārša, un uz bērnu atspoguļojas dažādi, audzinoši.

Pedagogi rotaļu var izmantot kā metodi bērna dzīvas pieredzes radīšanā, nostiprināt uzvedības noteikumus utt. (Sīle, 2011)

Savukārt H. G. Gādamers uzskata, ka, ja cilvēki piedalās spēlē, rotaļā, tad tai ir savi noteikumi, un šie noteikumi ir jāpieņem. Katra rotaļa, spēle māca, kādai jābūt kultūrai un saskarsmei. Bērns spēlē nevis tā kā viņš grib, bet seko spēles noteikumiem. (Gādamers, 1994)

Autore arī piekrīt tam, ka rotaļa ir bērna bērnības neatņemama sastāvdaļa. Vai bērns rotaļājas viens, vai ar citiem bērniem, vai pirmsskolā kopā grupā, bērns visu laiku socializējas un uzzina nemitīgi kaut ko jaunu gan par sevi, gan par citiem un apkārtējo pasauli.

D. Dzintere uzsver, ka rotaļa ir brīva un atvērta, bet rotaļās pastāv zināmi noteikumi. Teorijā un praksē rotaļas iedaldas grupās:

- Simboliskās, radošās rotaļas, ko no savas pieredzes izdomā un rada bērni

- Spēles, rotaļas ar noteikumiem, ko pārsvarā ir izdomājuši pieaugušie, lai īstenotu kādu izglītojošu uzdevumu
- Rotaļspēles, kas atrodas it kā starp radošajām rotaļām un rotaļām ar noteikumiem. Šīs spēles arī ir pieaugušo izdomātas spēles, taču noteikumi vairāk virzīti uz bērnu pašizaugsmi, radošo darbību. (Dzintere, 2000)

D. Dzintere akcentē, ka jebkuram rotaļu veidam ir liela nozīme bērna psihiskajā un sociālajā adaptācijā, sava “Es” attīstībā. (Dzintere, 2007)

Autores izvēlētais rotaļas ir tādas, kas balstās uz rotaļām ar noteikumiem – kustību rotaļas, kuras izdomājuši pedagogi un, kuras virzītas uz to, lai īstenotu kādu izglītojošu uzdevumu, kā arī uz bērna pašizaugsmi, radošo darbību.

S. Laizāne uzskata, ka kustību rotaļas ir daudzveidīgs fiziskās audzināšanas līdzeklis. Kustību rotaļas izmanto gan fiziskajai, gan intelektuālajai attīstībai un bērnu audzināšanai. Ar kustību rotaļu palīdzību var veikt bērnam korekcijas intelektuālajā attīstībā, ņemot vērā bērna rakstura pazīmes un attīstību, vecumu. (Laizāne, 1981)

Arī V. Ripa uzskata, ka ar kustību rotaļām attīstās fiziskās īpašības, bez kurām nav iespējama pilnvērtīga cilvēka dzīve un darbs (spēks, ātrums, izturība, veiklība, līdzsvara izjūta, acumērs un spēja orientēties). (V. Ripa, 1999)

A. Bluģera enciklopedijā ir minēts, ka kustību rotaļas veicina veselīgu dzīvesveidu, audzina bērnu un izglīto to. Kustību rotaļas iedalās: individuālajās rotaļās, grupu rotaļās un tādās, kurās ir daudz cilvēku. (Bluģers, 1985)

Ž. Piažē uzsver, ka rotaļa ir bērna intelektuālās attīstības faktors, un tā veicina adaptāciju pirmsskolā. Rotaļā bērns apgūst jaunas zināšanas, prasmes un mācas pielāgoties apkārtējai videi. (Piažē, 2002)

Zinātnieks K. Gross secinājis, ka bērns instinktīvi tiecas pēc rotaļas. Kustību rotaļās bērns eksperimentē ar savu ķermeni un veicina savu dabisko attīstības gaitu. (Gross, 1916)

D. Dzintere uzsver V. Petera uzskatu, ka tas, kas liek bērniem kustēties un rotaļāties, ir nodarbošanās dziņa, jo bērni ir aktīvi, un izjūt vajadzību pēc kustībām. Vēl šis zinātnieks uzskata, ka aktīva rotaļāšanās ir vērojama tikai bērniem, kuri ir aktīvi, jo bērni, kuri ir nedroši, jeb pasīvi, no rotaļām izvairīsies. (Dzintere 2005)

M. Kontorovičs raksta, ka “rotaļas veicina bērna garīgo attīstību. Ar rotaļu palīdzību bērniem paplašinās un padziļinās priekšstats par apkārtējo vidi, attīstās uzmanība, atmiņa, novērošanas spējas”. (Kontorovičs, 1958, 7)

V. Ripa uzsver, ka kustība – tā ir dzīves neatņemama sastāvdaļa, jo tā pilnveido iekšējo orgānu (sirds, asinsvadu, plaušu, centrālās nervu sistēmas) funkcijas. Pirmsskolas vecumā, kad bērni aug un attīstās visstraujāk, ir nepieciešamas šīs kustību aktivitātes. Un V. Ripa uzsver, ka

tieši kustību rotaļas ir neaizvietoājams palīgs, jo bērns tajās piedalās ar lielu interesi un prieku. Rotaļu laikā bērns neapzināti pilnveido tieši tās kustību iemaņas, kuras ir pamats turpmākajai cilvēka dzīvei – gan ejot pa ielu, gan darot jebkuru darbu. (Ripa, 1999)

Izanalizējot dažādu autoru viedokļus par kustību rotaļām, autore secina, ka jebkuras kustību rotaļas attīsta bērnam fizisko sagatavotību un bērna pašapziņu, sava “es” iepazīšanu, kā rezultātā bērns var sekmīgi adaptēties un socializēties apkārtējā vidē sev vispieņemamākajā veidā. Autore uzskata, ka, ja bērni darbojas kopā, tad viņi ir vienlīdzīgi, un nepastāv nedrošības un kauna izjūtas, vai viņš ko varēs izdarīt vai nē. Visi bērni darbojas kopā, un katrs dara, kā prot. Autore uzskata, ka tas ir pats lielākais bērna prieks un gandarījums.

Kustību rotaļas bērnam disciplinē, tadējādi bērni pakļaujas noteikumiem un mācas uzvedības normas gan rotaļā, gan turpmākajā dzīvē, kā arī rotaļa māca sadraudzēties ar kolektīvu.

2.3 Kustību rotaļu organizācijas un vadīšanas nosacījumi

Kustību rotaļas vadīšana ir grūts process, jo, kā V. Ripa ir uzsvērusi, lai vadītu kustību rotaļas, ir jābūt prasmei tās vadīt. Pedagogam ir jārada attiecīgs bērna noskaņojums, jāpaskaidro noteikumi, un interesanti jānovada rotaļa, kā arī jāsaprot, kāds mērķis būs rotaļai. Bērniem nedrīkst uzreiz dot sarežģītas rotaļas. Sākumā bērniem jāmača vieglākas rotaļas, pēc tam var pāriet uz sarežģītākām. Šāda pakāpeniska darbība veicina bērnu progresivitāti.

V. Ripa māca, ka, izvēloties rotaļas, tām jābūt piemērotām katram vecuma posmam. Ja rotaļa būs pārāk viegla, bērns neradīsies interese to spēlēt, bet otrs “grāvis” būs tad, ja rotaļa būs pārāk sarežģīta, un tā liksies bērniem neinteresanta. Galvenokārt ir jāņem vērā bērnu noskaņojums un labsajūta, kā arī tas, ko bērni ir darījuši pirms rotaļas sākuma. (Ripa, 1999)

S. Laizāne min, ka bērni var slikti izturēties pret tiem bērniem, kuriem kaut kas nepadodas, vai kuri negrib neko darīt. Tādēļ pedagogam ir jābūt uzmanīgam, vadot kustību rotaļas. (Laizāne, 1981)

Autore piekrīt S. Laizānes un V. Ripas teiktajam, jo ir ļoti grūti vadīt un organizēt kustību rotaļas, it īpaši jauktajās vecuma grupās, kā 4-6 gadus veciem bērniem. Bērni, kuri ir mazāki, īsti nesaprātīs vai neizpildīs sarežģītākas rotaļas un to kustības, un lielākiem bērniem vienkāršās rotaļas liksies garlaicīgas. Tādēļ bērns var izstāties no šīs rotaļas un darīt ko citu, tadējādi ar rotaļu izvēli ir jābūt ļoti uzmanīgam. Jāizvēlas tādas rotaļas, kas derēs visa vecuma bērniem, kuri ir šajā grupā.

S. Laizāne vēl uzsver to, ka, lai kustību rotaļas organizētu, ir jāapgūst pamatkustības, kas tiks veiktas rotaļu gaitā. (Ripa, 1999, Laizāne, 1981)

Tātad, lai bērni vairāk apgūtu pamatkustības, tās ir jāizmanto, jāpraktizē pēc iespējas biežāk – pastaigājoties ārā, sporta nodarbībās, mūzikā un nodarbību starplaikā.

V. Ripa un M. Kontorovičs uzskata, ka, lai varētu vadīt un organizēt kustību rotaļas, ir jāņem vērā vecums un attīstības līmenis.

4 gadus veciem bērniem rotaļas jāizvēlas vienkāršas, jo redzesloks vēl nav visai plašs, domāšana haotiska, uzmanība maza. Šiem mazajiem bērniem patīk daudz kustēties, piem.: skriet, mācīties ķert bumbu, ripināt, lēkāt utt. Tāpēc kustību rotaļas jāizdomā ar vienkāršākām kustībām – skriešanu, līšanu, rāpošanu, lekšanu. Šajā vecumu grupā nav sacensības gara, jo bērniem vairāk interesē kustība, nevis iznākums. Kustība pati par sevi bērnam ir liels prieks. V. Ripa vēl saka, ka kustību iemaņas veidojas ātri, bet nav noturīgas, tādēļ kustības ir bieži jāatkārto. (Ripa, 1999, Kontorovičs, 1958)

Pedagoga uzdevumi:

1. “Izveidot rotaļu tā, lai katrs bērns varētu izpildīt rotaļā dažādas lomas (vadošās un kopīgās);
2. Radināt bērnu būt organizētam, uzturēt draudzīgas savstarpējās attiecības ar pārējiem bērniem (labvēlība, izpalīdzība);
3. Palielināt to rotaļu skaitu, kurās ir dažāda veida ķeršana;
4. Censties, lai mācību gada beigās prastu patstāvīgi organizēt rotaļas ar nelielu vienaudžu grupu, jo bērnu kustību aktivitāte palielinās;
5. Mācīt radoši attēlot ne vien dažādu lomu (dzīvnieku, cilvēku) raksturīgās darbības, bet arī to sarunas.” (Ripa, 1999, 13)

V. Ripa norāda, ka 5 - 6 gadus veciem bērniem kustības paliek arvien koordinētākas, un nostiprinās domāšana. Bērns labi orientējas plaknē, kā arī redzesloks ir plašāks, un tādēļ kustību rotaļas var būt visdāzādākās. Šajā vecuma posmā bērni uztver sižetu un spēj atdarināt. Rotaļās var izmatot sacensību, jo bērniem interesē, kāds būs rotaļas rezultāts.

Uzdevumi, kādi būtu jāievēro pedagogam:

1. “Atbilstoši rotaļas noteikumiem radināt kustības izpildīt apzinīgi, precīzi;
2. Izvirzīt augstākas prasības kustību aktivitātei, skaistumam;
3. Mērķtiecīgi attīstīt fiziskās īpašības, īpaši vispārējo izturību un veiklību;
4. Mācīt būt paškritiskam. Veicināt drosmi taisnīgi vērtēt sevi un citus;
5. Radināt patstāvīgi organizēt dažādas kustību rotaļas (sižēta, sacensību, sporta spēļu elementi), pastaigās izmantojot apkārtējās vides īpatnības dažādos gadalaikos.” (Ripa, 1999. 15)

M. Kontorovičs uzsver to, ka, plānojot kādu rotaļu, pedagogam ir jāzina, ko šī konkrētā rotaļa bērnam attīstīs. Vienā rotaļā kā pamats var būt skriešana, otrā lekšana utt. Vēl, kas jāņem vērā pedagogam, ir, kāds gadalaiks un laiks ir ārā. (Kontorovičs, 1958)

Autoresprāt, pats svarīgākais, lai organizētu kustību rotaļas izvēlētajai vecuma grupai no 4-6 gadiem, ir neaizmirst, ka bērni, kuri ir mazāki, ātrāk nogurst, nekā lielākie bērni, un rotaļām ir jābūt mērenām, ar vidēju slodzi. Protams, ja rotaļu organizē no rīta, tai jābūt aktīvākai. Pēc autores pieredzes bērni visaktīvākie ir rīta pusē, kad sākas nodarbību laiks. Galvenais šajā procesā, autoresprāt, ir salikt kustību elementus, ko pratīs izdarīt gan lielie, gan mazie bērni, izvēlēties pareizo kustību rotaļu, un interesanti tā jāpasniedz, tā, lai nekļūtu garlaicīgi.

3 IZMĒĢINĀJUMA DARBĪBA 4-6 GADUS VECU BĒRNU SOCIĀLĀS ADAPTĒŠANAS SEKMĒŠANA PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

3.1 4-6 gadus vecu bērnu adaptācijas sākotnējā izpēte

Izmēģinājuma darbības mērķis ir izzināt, kā kustību rotaļas var sekmēt 4-6 gadu vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Lai īstenotu izmēģinājuma darbības mērķi, tika izvirzīti šādi **uzdevumi**:

1. veikta 4-6 gadu vecu bērnu sociālās adaptācijas sākotnējā izpēte;
2. pamatojoties uz sākotnējo izpēti, izstrādāta kustību rotaļu kopa;
3. aprobēta kustību rotaļu kopa;
4. analizēti iegūtie rezultāti.

Pētījuma metodes:

- Literatūras analīze
- Pedagoģiskā bērnu novērošana
- Aptaujas metode – anketēšana
- Izmēģinājuma darbība
- Iegūto rezultātu analīze

Lai to izzinātu, pamatojoties uz teorētisko nostādņu analīzi, darba autore izvirzīja 7 kritērijus, kuri raksturo 4 - 6 gadu vecu bērnu sociālo adaptāciju.

Pedagoģiskā novērošana ir pedagoģiskā metode, ar kuras palīdzību pētniecības rezultāts tiek iegūts tiešas uztveres ceļā dabiskos apstākļos, neietekmējot mācību procesu. Šīs metodes priekšrocība ir tā, ka grupas audzinātāja var pedagoģisko novērojumu veikt gan pati, gan arī iesaistīt pārējos pedagoģiskos darbiniekus un vecākus (Baldiņš, Raževa, 2001)

Autore izmantos pedagoģisko novērojumu pati, neiesaistot citus pedagoģiskos darbiniekus, bet vecākiem tiks izdalītas anketas (pielikums nr. 1) ar atvērtajiem, pusslēgtajiem un slēgtajiem jautājumiem. Autore ieņems vienu no pozīcijām - grupas audzinātāja, procesa vadītāja, piemēram: grupas audzinātāja vada kustību rotaļas un novēro bērnu darbību viņas vadībā, novērojot bērnus pēc izvirzītajiem 7 kritērijiem. Lai veicinātu adaptācijas procesu, autore izveidoja kustību rotaļu kopu.

Pedagoģiskā novērošana būs slēptā, kad bērni nezina, ka viņus novēro. Tiks izmatoti vairāki paņēmieni, lai redzētu, kurā sociālā līmeņa kategorijā atrodas bērns. Līdz ar to šī būs tiešā novērošana, kad grupas audzinātāja pati novēros šo procesu tiešā uztveres ceļā.

D. Albrehta skaidro, ka novērošana ir viena no vispopulārākajām pedagoģisko pētījumu metodēm, kurā novērotājs uzstāda sev interesējošus jautājumus par novērojamo un pieraksta nepieciešamo informāciju. To plaši pielieto pedagoģiskajā praksē. Bērnu izpēte palīdz pedagogam iepazīt savus audzēkņus tiešā uztveres ceļā dabiskos apstākļos. (Albrehta, 1998)

Novērojot bērnus, autoresprāt, tas dod priekšroku, kā visefektīvāk palīdzēt bērnam sociāli adaptēties svešā vidē, kā arī izzināt katra bērna vajadzības un emocijas, saprast, vai bērns prot sadarboties ar citiem bērniem, pieaugušajiem utt.

Autore novērojot bērnus izveidoja tabulu "Bērnu novērošanas apraksts" (skat., pielikumā nr. 2)

Otru metode, kuru autore izmantos, ir anketēšanas metode, sadarbojoties ar vecākiem, izsniedzot anketas (pielikums nr.1) un apkopojot tās.

Anketēšana ir visaptverošākā un izplatītākā metode pedagoģijā. Anketēšanas metodei ir liela vērtība, jo pētnieks var aptaujāt lielu skaitu cilvēku un iegūt salīdzināmus un viegli analizējamus datus. Anketēšana dod iespēju izzināt tipiskus faktiskos datus, iegūt izpratni un spriedumus par dažādiem jautājumiem.

Ļoti svarīgu materiālu sniedz iegūto atbilžu salīdzināšana ar tiem sociālajiem apstākļiem, izglītību, ģimenes raksturu, dzīves vietu, kas raksturo aptaujātos. (Albrehta, 1998).

Bērnu vecāku aptauja palīdz rast pedagogam lielāku skaidrību un redzējumu par bērna emocionālo stāvokli kopumā, kā arī iespēju salīdzināt pedagoģisko novērojumu ar vecāku dotajām atbildēm. Autore deva priekšroku gan atvērtajiem, gan slēgtajiem, gan pusslēgtajiem jautājumiem.

Atvērtie jautājumi neierobežo atbildētāju. Kādas būs atbildes, nevar iepriekš paredzēt. Atbildētājs var atbildēt, ko vēlas, un pats izlemt, cik garu atbildi sniegt.

Slēgtie jautājumi atbildētājam piedāvā iespējamās atbilžu variantus, un viņam jāizvēlas, kurai atbildei viņš piekrīt.

Pusslēgtie jautājumi dod iespēju respondentam vienu no atbilžu variantiem, bet pēc piedāvātajām atbildēm seko aile, kurā var izteikt savas domas par jautājumu. (Albrehta, 1998)

Darba autore pētījumu veica privātajā bērnu dārzā "X", "Y" grupā, kurā mācās 12 bērni no 4 - 6 gadiem. Autore pirmsskolas izglītības iestādē strādā no 3. septembra. Lai uzzinātu, kāda ir situācija grupā un kādas ir prasības bērniem, un kā autorei darboties ar bērniem, autore vēroja otra pedagoga darbību vienu nedēļu. Pēc nedēļas bija gatava veikt sakotnējo bērnu izpēti un sadarboties ar bērniem. Novērojums notika 2018. gadā no 10. septembra līdz 21. septembrim (3.1.1 tabula). Novērojuma gaita atspoguļota novērojuma protokolā 2.pielikumā.

4-5 gadus vecu bērnu sākotnējās izpētes rezultāti

Nr.p.k	Bērna vārds	Sasveicināšanās ar pedagogu	Komunikācijas prasmes ar pedagogu	Komunikācija ar grupas biedriem	Bērna iesaistīšanās kustību rotaļā	Dalīšanās ar rotaļlietām	Atvadas no vecākiem	Bērna patstāvīgā darbošanās	<u>Kopā</u>
1.	Jumis	2	2	2	2	2	3	3	<u>16</u>
2.	Viestur	2	2	2	2	2	3	2	<u>15</u>
3.	Annija	2	3	3	2	2	3	3	<u>18</u>
4.	Mare	2	3	3	3	2	1	2	<u>16</u>
5.	Justīne	2	3	3	2	2	2	3	<u>17</u>
6.	Ulla	1	1	0	1	1	1	1	<u>6</u>
7.	Jūlijs	2	3	3	2	2	1	3	<u>15</u>
8.	Raitis	1	3	3	1	2	3	3	<u>16</u>
9.	Elīza	1	1	2	1	2	1	2	<u>10</u>
10.	Marija	1	1	2	1	2	1	3	<u>11</u>
11.	Eidens	1	1	3	1	1	2	3	<u>17</u>
12.	Edvīns	1	1	2	1	2	1	0	<u>8</u>
	<u>Kopā:</u>	<u>19</u>	<u>26</u>	<u>28</u>	<u>19</u>	<u>22</u>	<u>22</u>	<u>24</u>	

*Autore bērnu vārdus konfidencialu iemeslu dēļ ir mainījusi.

0 – nepilda pēc pedagoga uzaicinājuma un iedrošinājuma

1 – vienmēr ir vajadzīgs atbalsts un iedrošinājums no pedagoga

2 – ne vienmēr ir vajadzīgs pedagoga atbalsts un iedrošinājums

3 – nav vajadzīgs atbalsts, bērns darbojas patstāvīgi un droši

Autore, apjautājot otru pedagogu, uzzināja, ka daļa bērnu jau vasarā bija apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādi. Tādēļ tabulā lieliski redzams, ka lielākā daļa bērnu jūtas samērā droši, un ne vienmēr ir vajadzīgs atbalsts no pedagoga. Lielākajai daļai bērnu punktu skaits ir no 15 līdz 18 punkti no iespējamajiem 21. Savukārt, bērniem ar zemāko punktu skaitu no 6 līdz 11

punktiem, ir nepieciešams pedagoga atbalsts un iedrošinājums, bērnudārzu apmeklē tikai no septembra. Ar šiem bērniem autore strādās individuāli, izmantojot kustību rotaļu kopu adaptācijas sekmēšanai.

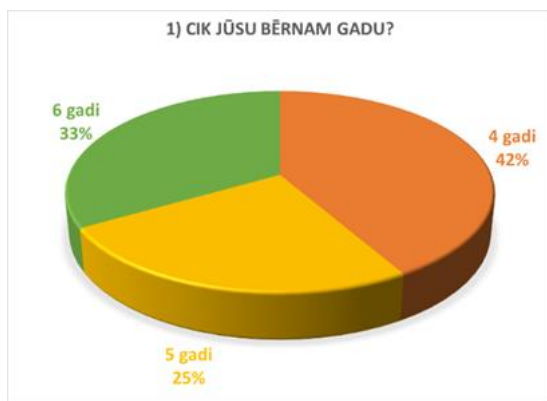
Kopumā zemākie punktu rādītāji ir sasveicināšanās ar pedagogu un iesaistīšanās kustību rotaļās: 19 punkti no iespējamajiem 36 punktiem. Kopumā skatoties tabulā, adaptācijas process norit vidēji.

Pēc vecāku izpildītajām anketām autore secina, ka 7 no 12 bērniem šo pirmsskolas iestādi apmeklē pirmo gadu. Viens bērns apmeklē šo iestādi jau trešo gadu, un četri bērni, kas iestādi apmeklē jau otro gadu. Tas ir iemesls, kādēļ dažiem bērniem ir labas komunikācijas prasmes gan ar pieaugušajiem, gan ar grupas bērniem. Bērniem, kuri bērnudārzā mācās pirmo gadu, vecāki norādījuši, ka ir problēmas ar negribēšanu doties uz bērnudārzu, biežu raudāšanu mājās un periodisku slimošanu. Bērniem, kuri bērnudārzu apmeklē otro gadu, vecāki pieminējuši pie adaptācijas problēmām, ka parādījusies agresivitāte un konfliktēšana bērnu starpā, kā arī nevēlēšanās iet uz bērnudārzu.

Darba autore, apkopojot rezultātus secina to, ka, lai veidotos sekmīga adaptācija, ir jāiesaistās gan pedagogam, gan vecākiem. Vecāki min, ka vairāk jārunā ar bērniem pozitīvi un pēc iespējas mierīgāk, lai bērns saprastu, ka viņš tiek mīlēts un gaidīts un, ka katra jauna diena ir savādāka.

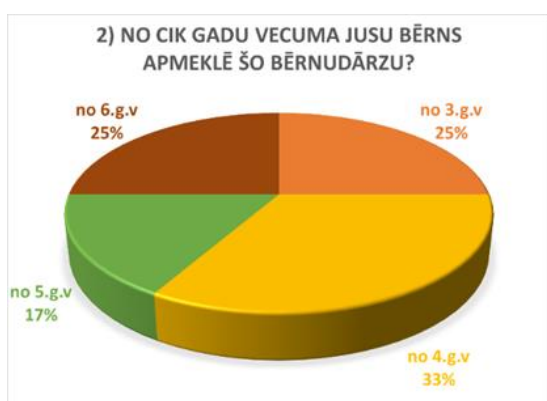
Aptaujas metode - anketēšana, šajā nodaļā turpinām analizēt vecāku izpildītās anketas un apkopot autores novērojumus.

Vecāku anketu apkopojumi procentos, secinājumi un autores izvirzītie mērķi turpmākajai darbībai. (Skat.3.1.1 attēlus)

Bērnu vecums dod iespējas pedagogam izprast katru vecumposma īpašības, un to, kāda pieeja ir nepieciešama adaptācijas periodā. Autore sprāt, bērnudārza grupas vajadzētu nokomplektēt ar viena vecuma bērniem, jo ir ļoti lielas atšķirības starp četrgadīgajiem un sešgadīgajiem. Šis jautājums parāda to, ka ir jāatrod tādas kustību rotaļas, kas ir piemērotas

vecumposmam no 4 līdz 6 gadiem. Četru un sešu gadu veciem bērniem attīstības līmenis atšķiras, un jābūt uzmanīgam, lai kustību rotaļas būtu interesantas un piemērotas gan četrgadīgajiem, gan sešgadīgiem bērniem.

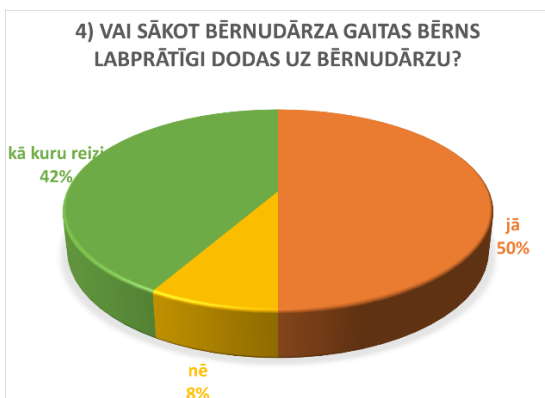
Šāds jautājums tika uzdots vecākiem, lai uzzinātu bērnu adaptācijas pakāpi, un to, kāda pieeja ir nepieciešama katram bērnam. Autorei arī pašai ir jānovērtē situācija, vai bērni ir droši vai nedroši vidē arī tad, ja viņi ir jau nākuši bērnudārzā citus gadus. Ja šādi bērni ir nedroši un bailīgi, tas varētu liecināt par to, ka autore ir kā jauns pedagogs grupā.

Ja bērni apmeklē bērnudārzu pirmo gadu, viņiem ir grūtāk iejusties un adaptēties jaunā vidē, nekā tiem bērniem, kuriem jau ir pieredze. Autorei jānodrošina, lai bērniem jaunajā vidē būtu droši un interesanti, un jāpiesaista viņu uzmanība.

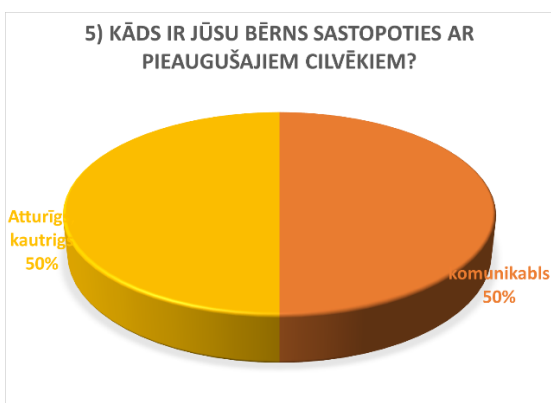
Šo jautājumu autore uzdeva vecākiem, lai uzzinātu, kādu individuālo pieeju sniegt katram bērnam. Piemēram, ja bērns, kurš apmeklē bērnudārzu, ir otrais ģimenē, tad, iespējams, viņš var justies bēdīgs, nemīlēts vai agresīvi noskaņots. Pedagogam ir jāzina, kāpēc tā notiek, kā attiecīgi palīdzēt bērnam, un kā reaģēt uz šīm bērnu pazīmēm. Pedagogam ir svarīgi veidot saikni ar

bērnu ģimenēm.

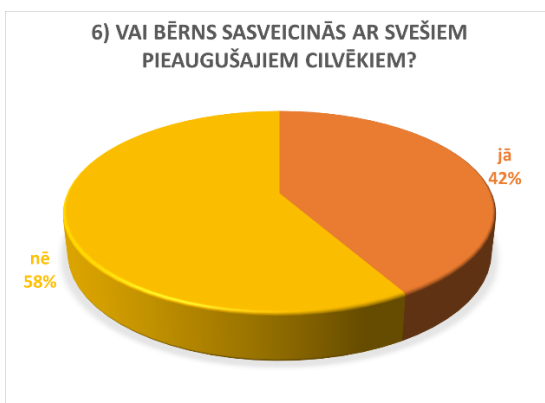
Šis jautājums palīdzēja noskaidrot, vai bērns jūtas labi un interesanti bērnudārza grupā, un, vai viņam ir vēlme atgriezties. Lielākā daļa bērnu labprātīgi nāk uz bērnudārzu. Ir arī tādi bērni, kuri svārstās un vēl īsti nevar saprast, vai grib, vai negrib doties uz bērnudārzu. Šie bērni ir tie, kuri bērnudārzu apmeklē pirmo gadu, bet arī ne visi. Iespējams, kustību rotaļas pamudinās bērnus

interesi un vēlmi doties uz bērnudārzu tiem bērniem, kuri ir atturīgāki, vai negrib nākt.

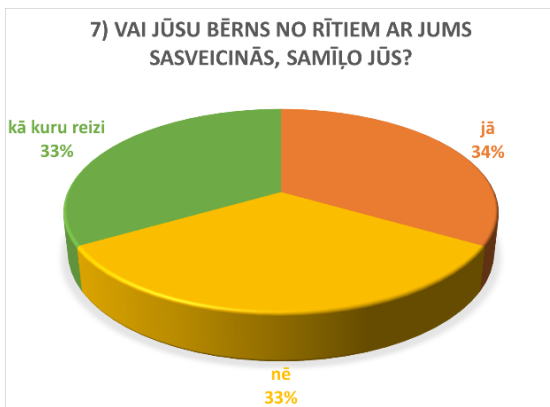
Pēc vecāku atbildēm var spriest, kāds ir bērns, sastopoties ar pieaugušajiem cilvēkiem (komunikabls vai atturīgs un kautrīgs). Arī grupā tas bija pamanāms, ka 6 bērni no 12 ir atturīgi, un nenāk sasveicināties ar pedagogu. Bērni sasveicinās tad, kad pedagogs viņus iedrošina vai pamudina. Autore uzskata, ka pielietojot kustību rotaļas ar sasveicināšanos, veicinās bērnus būt

atvērtākiem un drošākiem.

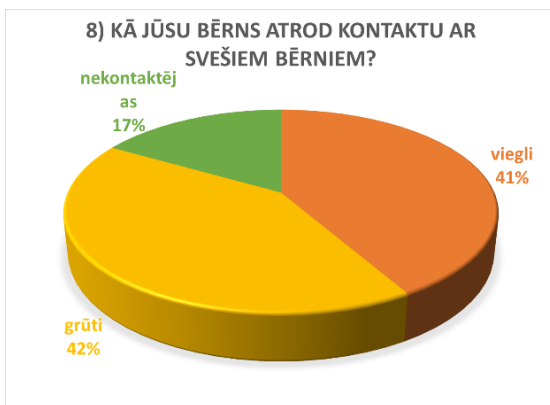

Šis jautājums palīdzēja saprast, vai vecāki bērnus ir iemācījuši sveicināties ar svešiem pieaugušajiem cilvēkiem. Apkopojot 5. un 6. jautājumu atbildes, var secināt, ka 50% grupā bērnu ir komunikabli, bet, tai pašā laikā, tieši komunikablie bērni neprot sasveicināties ar pieaugušajiem cilvēkiem. 8% bērnu, iespējams, ir mācīti sasveicināties ar pieaugušajiem cilvēkiem,

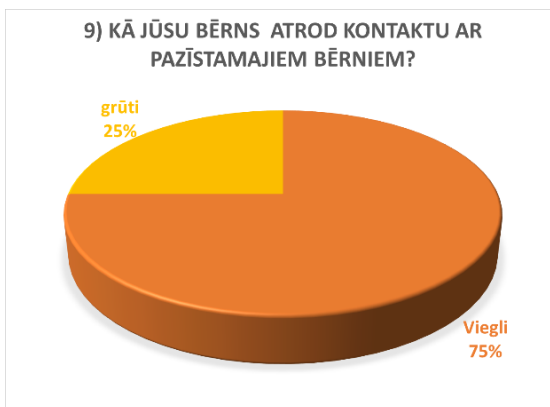
bet viņi ir kautrīgi un atturīgi. Autore secina, ka jāizvēlas tādas kustību rotaļas, kurās ir sasveicināšanās vienam ar otru, iespējams, tas palīdzēs veicināt sasveicināšanās prasmes gan ar pazīstamajiem, gan ar svešiem cilvēkiem.

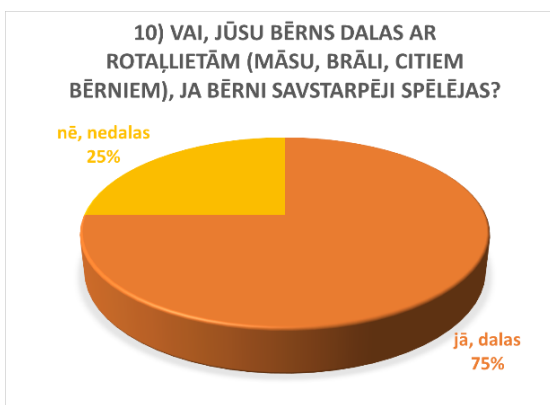
Šis jautājums palīdzēja saprast, kādas ir attiecības bērnu ģimenēs. Vai attiecības ģimenē ir atturīgas, vai mīlestības pilnas. Arī grupā ir redzams, kurš bērns samīļojas ar vecākiem atvadoties, un, kuri vienkārši ienāk grupā. Autorei ir jāizpēta tādas kustību rotaļas, kuras veicinātu bērniem savā starpā būt mīļiem un draudzīgiem.

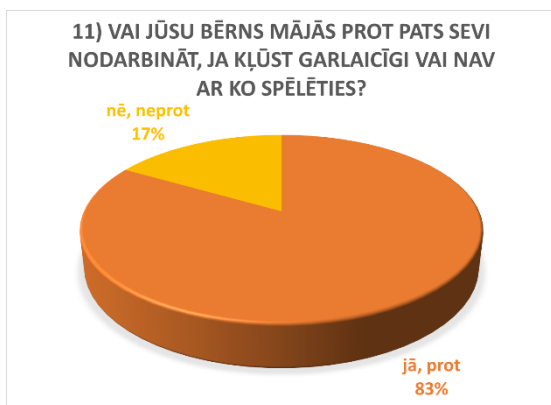
Šis jautājums palīdzēja noskaidrot, cik grupā ir tādu bērnu, kuriem ir jāpievērš lielāka uzmanība, lai palīdzētu izveidot kontaktu ar citiem bērniem. Kustību rotaļas varētu būt īstā metode, kā panākt, lai bērni savstarpēji atrastu kontaktu un sadraudzētos.

Šajā jautājumā uzmanība jāpievērš tiem bērniem, kuriem ir grūtības kontaktēties arī ar pazīstamajiem bērniem. Šie bērni, kuriem ir grūtības, jāiesaista gan kustību rotaļās, gan arī brīvajās bērnu rotaļās, kurās bērni savstarpēji komunicē, kā piemērs ir sižeta rotaļas, kurās piedalās arī pedagogs (netīši).

Arī šis jautājums palīdzēja izprast bērna spēju kontaktēties ar citiem bērniem. Autorei jāpievēršas tiem bērniem, kuri neprot dalīties un jāpamāca, ka dalīties ar rotaļlietām ir labi. Autorei ir jāizvēlas tādas rotaļas, kuras māca bērniem dalīties.

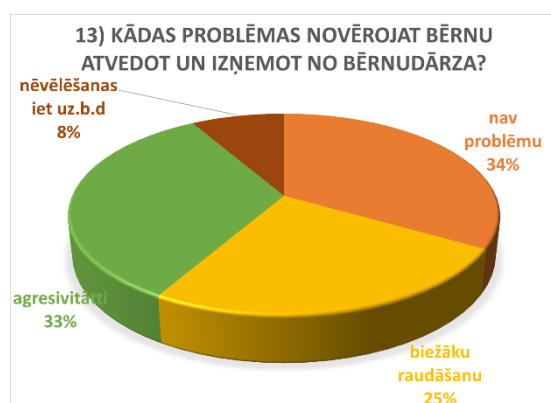
Šis jautājums palīdzēja saprast, cik ir tādu bērnu, kuri paši prot sevi nodarbināt un būt patstāvīgi un, cik ir tādu bērnu, kuriem ir nepieciešama pieaugušo klātbūtne.

Autorei jāpievērš lielāka uzmanība tiem bērniem, kuri neprot sevi nodarbināt. Autorei jāpamudina un jāiedrošina, jāiesaista kādās aktivitātēs (zīmēt, spēlēt galda spēles, utt), kurās

piedalās arī pedagogs, jo bērniem patīk atdarināt. Tas vēlāk varētu bērnus pamudināt patstāvīgi darboties.

Saņemot atbildi uz šo jautājumu, autore saprata, ka šajā grupā ir ļoti nepieciešamas nodarbības ar kustību rotaļām, kas palīdzēs socializēties sabiedrībā un atvieglos adaptācijas procesu.

Šis jautājums lika aizdomāties, kā bērnus ieinteresēt, lai viņi labi justos un nāktu ar prieku uz bērnudārzu. Iespējams, ka kustību rotaļas būs viena no metodēm, kā ieinteresēt bērnus.

Šajā jautājumā tika izveidots arī atbildes variants “smagi”, bet neviens no vecākiem to neatzīmēja. Tomēr autores novērojumi ir atšķirīgi. Ir viens bērns, kuram adaptācijas process norit smagi. Autorei ir pastiprināti šim bērnam jāpievērš uzmanība, lai viss noritētu veiksmīgi. Autore visiem bērniem piedāvās kustību rotaļas, ar kuru palīdzību, viņas prāt, tiks sekmēta bērnu

adaptācija.

Autores un vecāku ankešu apkopojums

Jumis – Jumim ir seši gadi, ir vesels un nāk no sociāli labvēlīgas ģimenes. Pūsis ģimenē ir jaunākais no bērniem, bet pēc uzvedības var spriest, ka uzmanība tiek vienlīdzīgi dalīta gan viņam, gan pārējiem bērniem. Jumim ir viegla adaptācija, neskatoties uz to, ka bērnudārzu viņš apmeklēja pirmo gadu, sākot ar vasaras mēnešiem. Zēns ir pārliecināts par sevi, apzinās savu vērtību, un starp vienaudžiem izrāda līdera vērtības. Jumis nepaļaujas citu ietekmei un komandām. Pūsis ir draudzīgs, atvērts un izpalīdzīgs. Viņš lieliski prot sevi aizstāvēt un citiem bērniem neļauj sev “kāpt uz galvas”. Kad Jumis grupā ir viens, viņš vienmēr izdomās ar ko sevi nodarbināt. Ar pedagogiem zēns komunicē brīvi, nav bailīgs un no vecākiem atvadas viegli.

Viesturs – zēnam ir 6 gadi. Nāk no sociāli labvēlīgas ģimenes un neslimo. Bērnu skaits ģimenē ir divi. Viesturs ir kluss, bet nebaidās izteikt savu viedokli. Vienmēr spēlējas kopā ar Jumi, bet, ja Jumis nav ieradies bērnudārzā, tad pievēršas jaunāka vecuma bērniem un atrod kopīgas intereses. Bērns labprāt komunicē ar pedagogiem, brīvi runā. Šim puisim ir viegla adaptācija. Viesturs ir viegli ietekmējams, pakļaujas citu komandām. No vecākiem atvadas viegli, nav problēmu. Izglītības iestādi apmeklēja pirmo gadu no vasaras mēnešiem.

Annija – meitenei ir 6 gadi, vienīgais bērns ģimenē, nāk no sociāli labvēlīgas ģimenes. Ļoti komunikabla, gudra un aktīva meitene. Patīk komunicēt ar pedagogiem un daudz rotaļāties ar grupas bērniem, īpaši puisiem. Annija palīdz mazākiem bērniem apgērbties un pieskata, ja dara kādu blēņu. Līdere meiteņu starpā. Ir apmeklējusi citu bērnudārzu jau iepriekš, un, ierodoties šajā bērnudārzā, nekā viņai nav svešs. Annija neslimo, un ar adaptācijas procesu viss ir kārtībā, ātri pielāgojās jaunajai videi. Annijai ir labi attīstīta valoda, kā arī rotaļnodarbībās viņa piedalās un seko līdzi jaunajam.

Mare – arī šai meitenei ir 6 gadi. Vecāki šķīrušies, ir vienīgais bērns. Meitene ir ļoti pieķērusies mammai, ir grūtības ar atvadām. Grupā meitene jūtas labi un labprāt komunicē ar

bērniem un pedagogiem, valoda ir labi attīstīta, un rotaļnodarbībās piedalās aktīvi. Marei ir savs domu gājiens, un viņa ir neietekmējama savā lēmumā. Stingrs raksturs. Starp Anniju un Mari var just konkurenci, bet abas galu galā ir ļoti draudzīgas un labprāt kopā rotaļājas. Marei patīk iesaistīt rotaļās arī jaunākus bērnus. Mare šo bērnudārzu apmeklē no 4 gadu vecuma, viņai nav grūtību saprasties ar jaunpienācējiem. Mare palīdz iejusties jaunajiem bērniem – iesaista viņus rotaļās.

Justīne – Justīnei vecāki ir šķīrušies, dzīvo ar mammu, nekad nav redzējusi tēti. Meitenei ir 5 gadi. Šī meitene ir aktīva, skaļa, komunikabla un grib, lai viņu visi ievēro. Meitene grupā grib izcīnīt līderību un daudz strīdas ar Mari un Anniju, jo grib panākt savu varu. Dažreiz visas trīs meitenes draudzīgi rotaļājas un zīmē. Parasti Justīne rotaļājas, un kopīgu valodu atrod ar mazākajām meitenēm. Puišiem savu uzmanību nedala. Justīnei piemīt skopums, nedalās ar savām mantām, ko paņēmusi līdzi, pat ne ar zīmuļiem, ja ir nolēmusi kaut ko zīmēt. Adaptācija ir viegla, bet vairāk viņu satrauc tas, ka nevar būt līdere. Tad, kad grupā nav viena no lielajām meitenēm, tad Justīne ir daudz mierīgāka un draudzējas tikai ar Mari vai Anniju, mazās meitenes izslēdz no rotaļām. Meitenei ir labi attīstīta valoda. Iestādi apmeklē otro gadu.

Ulla – Ullai ir 5 gadi, nāk no sociāli labvēlīgas ģimenes. Ģimenē ir divi bērni. Ulla ir jaunākais bērns ģimenē. Ir apmeklēti vairāki bērnudārzi, jo adaptācijas process ir bijis ļoti grūts. Arī šeit meitene īsti nevar adaptēties, ir vajadzīga pedagoga palīdzība, iedrošinājums. Ulla nekomunicē ar pārējiem grupas bērniem. Kautrīga meitene, viņa runās tikai tad, ja pedagogs kaut ko pajautās. Ulla ir novērotāja. Vēro, ko dara pārējie bērni, bet pati nerotaļāsies ar mantām. Viņa nejūtas par sevi pārliecināta un droša. Ja Ullai piedāvā kādu galda spēli, viņa atsakās, paliek sēžot un vērojot. Ulla ir bailīgais tips, vai bērns ar lēnu iesildīšanos. Ja grupā paliek divi bērni, viņa un kāda cita meitene, pedagogs piedāvā kādu galda spēli. Tikai tad Ulla mazliet atveras, un ar prieku to dara kopā. Ullai nepatīk liels pulks ar bērniem, tāpēc ir grūti sākt ar kādu komunicēt. No vecākiem atvadas grūti, bet bez raudāšanas.

Eidens – Zēnam ir 5 gadi. Ģimenē ir 4 bērni. Eidens ir otrais, jaunākais bērns. Pēc bērna uzvedības grupā var noprast, ka ģimenē bērnam tiek pirktas viss, ko viņš pieprasa tikai tāpēc, lai nebūtu jādala uzmanība un mīlestība. Grupā starp bērniem zēns grib būt pamanīts un mīlēts, bet viņam tas bieži nesanāk, jo viņš domā, ka ar dusmām un negatīvam emocijām to var panākt. Eidens ir vardarbīgs, un pat brīžiem neuzklausā, ko stāsta pedagogs. Eidens bieži spēlējas vienatnē ar grupas rotaļlietām, un nelabprāt ar tām dalās. No vecākiem bērns atvadas viegli, bet var pamanīt, ka vēlas lielāku mīlestību un uzmanību, jo vienmēr ienākot grupā no rītiem, ir bēdīgs pēc šīm atvadām. Eidens šo bērnudārzu apmeklē pirmo gadu, bet jau no vasaras mēnešiem. Adaptācija norit vidēji.

Jūlijs – Zēnam ir 4 gadi. Ģimene šķirta, dzīvo ar mammu. Bērnudārzu apmeklē pirmo gadu no vasaras. Pēc uzvedības var noprast, ka mamma netiek ar bērnu galā un bērns “kāpj uz galvas”. No rītiem bērns mammu lamā, ir ļoti kaprīzs, un mamma tik piekāpjas. Jūlijam ir grūti atvadīties no mammas, atvadās ar asarām, bet ne vienmēr. Ar pedagogiem viegli sarunājas, kā arī ar bērniem nav komunikāciju problēmu. Ar rotaļlietām dalās, un ir komunikabls. Jūlijs ir viegli ietekmējams, un paklausa citu bērnu norādēm. Jūlijs nav patstāvīgs uz ģērbšanos, ir vajadzīga pedagoga palīdzība. Pret pedagogiem Jūlijam ir respekts, vienmēr ieklausās un ātri apgūst visu jauno. Jūlijam ir viegla adaptācija un viņš pozitīvi uztver pārmaiņas.

Raitis – Raitim ir 4 gadi. Vienīgais bērns ģimenē. Bērnudārzu apmeklē otro gadu. Starp mazajiem bērniem Raitis ir līderis, patīk komandēt. Ja kāds no zēniem neklausa, tad sāk taisīt histērijas (raud, lamājas). Raitis vienmēr panāk savu, un tāpēc ir galvenais. Raitis nekad nedraudzējas ar lielākiem puīšiem, jo zina, ka nevarēs gūt varu. Adaptācijas process ir viegls. Valodas attīstība – ieteicams logopēds. Ar pedagogiem komunicē droši. Viegli atvadās no vecākiem.

Elīza – Meitenei ir 4 gadi. Ģimenē divi bērni – dvīņmāsas, abas apmeklē šo bērnudārzu un grupu otro gadu. Elīza ir viegli ietekmējams bērns, ļoti jūtīga un emocionāla. Ja viņu kāds apvaino, tad sāk raudāt, bet prot sevi aizstāvēt, ja kāds bērns dara pāri. Parasti māsas savā starpā bieži kaujas. Ar pedagogu nelabprāt komunicē. Bieži neiesaistās grupas darbā, rotaļās. Ja pedagogs kaut ko aizrāda, sākas histērija, kā arī apsūkājas un kaujas. Nav nekāda respekta pret pieaugušiem cilvēkiem, arī pret vecākiem. Elīza ar grupas bērniem viegli komunicē un rotaļājas gan ar lielākiem bērniem, gan ar sava vecuma bērniem. Adaptācijas procesi autoresprāt norit vidēji.

Marija – Marijai ir 4 gadi. Kā jau rakstīju Mariju ar Elīzu ir divi bērni ģimenē – dvīņmāsas. Nāk no sociāli labvēlīgas ģimenes. Adaptācijas process norit vidēji. Arī šī meitene bieži neiesaistās grupas nodarbībās. Ar pedagogu komunicē, bet izvairīgi. Ja pedagogs kaut ko aizrāda, arī sākas histērija, tāpat kā otrai mātai – ir grūti ar šo meiteni komunicēt, pārrunāt situāciju. Marija vairāk komunicē ar lielajām meitenēm.

Edvīns – Edvīnam ir 4 gadi. Ģimenē ir divi bērni. Edvīns ir vecākais bērns. Zēns pirmo gadu apmeklē bērnudārzu no septembra mēneša. Edvīns ir ļoti emocionāls, kluss, bet ļoti draudzīgs. Zēns sevi neprot aizstāvēt, kā arī neprot viens pats rotaļāties. Edvīns ir sadraudzējies ar vienaudžiem Raiti un Jūliju, un labprāt ar tiem rotaļājas. Tas, ko Raitis vai Jūlijs pasaka, to arī Edvīns izpilda. Edvīnam rodas grūtības tad, ja grupā paliek bez draugiem. Zēns stāv malā un pat pēc pedagoga uzaicinājuma neko nedara. Grūtības arī sagādā rotaļnodarbības, nelabprāt atkārti, ko pedagogs rāda. Edvīnam adaptācijas process ir vidējs, kā arī slimo periodiski.

3.2 Kustību rotaļu kopas izveide 4-6 gadus vecu bērnu sociālās

adaptācijas sekmēšanā

Autore pirms kustību rotaļas izveides veica bērnu sākotnējo izpēti pēc 7 izvēlētajiem kritērijiem. Kritēriji, kuri ir ar zemāko punktu skaitu, ir: sasveicināšanās ar pedagogu un bērnu iesastīšanās rotaļās (skat.tab 3.1 tab). Lai izveidotu kustību rotaļu kopu, vajadzēja izvēlēties atbilstošas rotaļas tā, lai visi bērni varētu tajās iesaistīties. Pastiprināti tiks pievērsta uzmanība šiem diviem kritērijiem ar zemāko punktu skaitu, lai varētu veicināt bērnu sekmīgu adaptāciju.

Kustību rotaļu kopa tika izveidota pakāpeniski, 3 mēnešu garumā, no septembra līdz novembrim (ieskaitot). Kustību rotaļu kopa ir paredzēta 3 mēnešiem.(skatīt 3.2.1 tabulā)

Sākuma periodā, septembrī, autore, iepazīstot bērnus, un, lai bērni varētu iepazīt autori, ik nedēļu nepiespiestā gaisotnē izspēlēs vienu vai divas rotaļas nedēļā – tiks apgūti pamatkustību elementi, lai varētu saprast, kāda ir bērnu fiziskā sagatavotība. Vēlākajā periodā, oktobra un novembra mēnesī tiks izspēlētas vairākas rotaļas nedēļā, kuras, autoresprāt, mudinās bērnus gan sasveicināties ar pedagogu, gan iesaistīties rotaļās.

3.2.1 tabula

Kustību rotaļu kopa

Nr.p.k	Mēnesis	Kustību rotaļas nosaukums	Kustību rotaļas uzdevumi	Pielikumums
1.	Septembris	Kurs tu teci gailīti manu!	Sekmēt bērna prasmes sasveicināties pedagogu, kā arī bērnu pozitīvu sadraudzību vienam ar otru. Veicināt interesi bērnus iesaistīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4
2.	Septembris	Labrīt!	Pilnveidot bērnu prasmes sasveicināties vienam ar ortu, kā arī ar pedagogu. Pilnveidot prasmes iegaumēt dziesmai vārdus, spēlējot šo rotaļu.	Pielikumā Nr.4
3.	Septembris	Visi putni lido	Veicināt uzmanības noturību. Veicināt sadarbību ar pedagogu. Pilnveidot prasmi koncentrēties. Rosināt bērnus piedalīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4
4.	Septembris	Nāc un raugies	Veicināt uzmanības noturību. Pilnveidot bērnu atmiņu un izdomu.	Pielikumā Nr.4

			Veicināt sadarbību starp bērniem un pedagogu.	
5.	Septembris	Staigā, lec	Pilnveidot prasmes izpildīt, atdarināt kustības. Rosināt bērnus piedalīties kustību rotaļā. Pilnveidot prasmes iegaumēt dziesmai vārdus, spēlējot šo rotaļu.	Pielikumā Nr.4
6.	Oktobris	Mēs ejam caur	Pilnveidot prasmes iegaumēt dziesmai vārdus, spēlējot šo rotaļu. Veicināt veiktību un uzmanības noturību. Rosināt visus bērnus iesaistīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4
7.	Oktobris	Sasveicināšanās dziesmiņa	Pilnveidot bērnu prasmes sasveicināties vienam ar otru, kā arī ar pedagogu. Pilnveidot prasmes iegaumēt dziesmai vārdus, spēlējot šo rotaļu. Rosināt izpildīt kustības un iesaistīšanos kustību rotaļā.	Pielikumā Nr.4
8.	Oktobris	Skaties, ka projām tiec	Pilnveidot sadarbību bērnu starpā un godīgumu. Veicināt bērnus veiktību un uzmanības noturību. Attīstīt precizitāti.	Pielikumā Nr.4
9.	Oktobris	Mednieki un zaķi	Attīstīt uzmanību. Sekmēt orientēšanās spējas telpā. Pilnveidot sadarbības prasmes gan ar pedagogu, gan ar bērniem. Attīstīt precizitāti.	Pielikumā Nr.4
10.	Oktobris	Trīs stihijas(ūdens, gaiss, zeme	Sekmēt sadarbību ar pedagogu un grupas biedriem. Pilnveidot bērnu izdomu.	Pielikumā Nr.4

			Attīstīt prasmi koncentrēties.	
11.	Oktobris	Padod pudeli pa apli	Pilnveidot bērnu koncentrēšanās spējas, veiklību un uzmanību. Sekmēt bērnu sadarbību vienam ar otru. Rosināt visus bērnus iesaistīties rotaļā. Sekmēt prasmi sasveicināties ar pedagogu.	Pielikumā Nr.4
12.	Oktobris	Gulēja saulīte	Pilnveidot prasmes iegaumēt dziesmai vārdus, spēlējot šo rotaļu. Veicināt uzmanības noturību. Pilnveidot sadarbību bērnu starpā. Veicināt bērnos veiklību.	Pielikumā Nr.4
13.	Novembris	Aust gaismiņa, lec saulīte	Pilnveidot bērnu prasmes sasveicināties vienam ar ortu. Pilnveidot prasmes atdarināt kustības rotaļā. Rosināt visus bērnus iesaistīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4
14.	Novembris	Man krustmāte reiz bij	Pilnveidot prasmes atdarināt kustības rotaļā. Veicināt uzmanības noturību. Veicināt sadarbību ar pedagogu.	Pielikumā Nr.4
15.	Novembris	Papīriņu nešana	Pilnveidot bērnu uzmanību un veiklību. Veicināt sadarbību un godīgumu bērnu starpā.	Pielikumā Nr.4
16.	Novembris	Haizivs, cik ir pulkstens	Veicināt sadarbību un godīgumu bērnu starpā. Pilnveidot bērna uzmanību un skaitīšanas prasmes.	Pielikumā Nr.4
17.	Novembris	Zaķi bēg	Veicināt sadarbību un godīgumu bērnu starpā. Pilnveidot bērnu uzmanību un veiklību. Rosināt visus bērnus iesaistīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4

18.	Novembris	Lec, mazo blusiņ	Pilnveidot bērnu uzmanību un veiklību. Rosināt visus bērnus iesaistīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4
19.	Novembris	Pēdējais pāris šķiras	Attīstīt prasmi koncentrēties un prasami būt uzmanīgiem. Veicināt sadarbības prasmes ar vienaudžiem. Rosināt bērnus veiklību.	Pielikumā Nr.4
20.	Novembris	Lāsteku jampadracis	Pilnveidot bērnus veiklības prasmi. Sekmēt bērnus cieņu un godīgumu vienam pret otru rotaļas laikā. Veicināt interesi bērnus iesaistīties rotaļā.	Pielikumā Nr.4

Kustību rotaļas kopas apraksts (skat. pielikumā nr.3)

3.3 Kustību rotaļu aprobācija un iegūto datu rezultātu analīze

Autores izveidotā kustību rotaļu kopa tika veidota pakāpeniski, atbilstoši bērnu pašsajūtai un viņu atsaucībai. Kustību rotaļu kopa ir paredzēta 3 mēnešiem.

Autore izvēlējās tādas rotaļas, kurās vairāk būtu saskarsme ar pedagogu. Piemēram, rotaļa “Kur tu teci gailīti manu” tika apgūta nedēļas laikā, un bērniem ļoti patika šī rotaļa. Autore novēroja, ka pēc nedēļas jau varēja just lielāku atsaucību, un bērni nāca sveicināties bez pedagogu pamudinājuma, tomēr ne visi. Kautrīgākos bērnus vajadzēja pamudināt un iedrošināt. Lai veicinātu šo adaptācijas procesu grupā, bija katru rītu jāizspēlē šī rotaļa “Kur tu teci gailīti manu” septembra mēnesī.

Aktīvākās rotaļas tika spēlētas rīta pusē, bet mazāk aktīvas pēcpusdienā. Dažreiz aktīvās rotaļas tika spēlētas arī pēcpusdienā, bet tas bija atkarīgs no bērnu pašsajūtas un garstāvokļa, ko autore ņēma vērā.

Visveiksmīgākā kustību rotaļa autoresprāt bija “Padod pudeli pa apli”. Šī rotaļa ne tikai deva stimulu bērniem sasveicināties ar pedagogu, bet arī mācīja sadraudzību, veiklību. Pat kautrīgie bērni bija ieinteresēti šo spēli spēlēt. Bērnos šī rotaļa izraisīja jautrību un aizrautību.

“Padod pudeli uz apli” izvērsta analīze:

Kustību rotaļas mērķis: netīši sekmēt prasmi sasveicināties ar pedagogu

Rotaļas uzdevumi:

1. Pilnveidot bērnu koncentrēšanās spējas, veiklību un uzmanību.
2. Sekmēt bērnu sadarbību vienam ar otru.
3. Rosināt visus bērnus iesaistīties rotaļā.

Bērnu vecumposms: no 4 līdz 6 gadiem

Spēles periods: Šī spēle tika spēlēta no oktobra mēneša līdz pat novembrim, jo bērni paši jautāja pēc šīs spēles.

Oktobra mēnesī autore deva priekšroku “Sasveicināšanās dziesmiņa” rotaļai ar kustībām, lai pilnveidotu prasmes ne tikai ar pedagogu sasveicināties, bet arī ar grupas bērniem.

Rotaļas sagatavošana: Bērniem tika izstāstīti spēles noteikumi.

Nepieciešamie atribūti rotaļā: Plastmasas pudele, mūzikas atskaņotājs

Pedagoga darbība kustību rotaļā: pedagogs regulē mūziku ieslēgt/izslēgt un gaida to bērnu, kurš izstājas no spēles.

Rotaļas gaita:

Bērni sastājas aplī un, kad pedagogs ieslēdz mūziku, bērniem jāpadod pudeli pa apli, viens otram. Kad mūziku pedagogs ir apklusinājis, tad tas, kuram ir palikusi pudele rokās, iet pie pedagoga un sasveicinās (noteikumus var mainīt). Spēle turpinās, līdz visi atnākuši

sasveicināties. Pēdējais ir uzvarētājs, un arī iet sasveicināties ar pedagogu (paspiest roku un teikt “Labrīt!”).

Kustību rotaļas analīze

Pēc kustību rotaļas izspēlēšanas vairākas reizes, autore pamanīja, ka rotaļai ir gan plusi, gan mīnusi (*skat. 3.3.1 tab*)

3.3.1 tabula

Kustību rotaļas plusi un mīnusi

<u>Plusi:</u>	<u>Mīnusi:</u>
<ul style="list-style-type: none">✓ Bērni par šo rotaļu interesējās bieži✓ Kustību rotaļa attīsta sociālas iemaņas✓ Bērniem rotaļa izraisīja patīkamas un priecīgas emocijas✓ Brīvajās rotaļās bērni bieži pārspēlēja šo spēli, bet ar saviem noteikumiem✓ Kautrīgie bērni iesaistījās rotaļā un nāca sasveicināties ar pedagogu	<ul style="list-style-type: none">✓ Jaunākie bērni bieži mētāja pudeli, un pedagogam nācās iejaukties un atkārtot spēles noteikumus✓ Reizēm daži bērni, kuriem palika rokās pudele, jutās bēdīgi, vai tas viņus pat sadusmoja

Autore secina, ka spēlējot šo spēli vairākas reizes, bērni kļuva atvērtāki pret pedagogu un draudzīgāki savā starpā. Lai spēle būtu interesantāka, tika pamainīts veids, kā pudele tiek padota uz apli. Piemēram, liekot starp kājām pudeli un padodot to citam bērnam. Arī sasveicināšanās veids ar pedagogu tika pamainīts. Piemēram, samīļojoties un pasakot “Labrīt!”, vai pielietojot kādu kustības kombināciju.

Kautrīgie bērni nāca sasveicināties, bet bailīgi. Spēlējot spēli vairākas reizes, kautrīgie bērni pierada un sāka sveicināties ar pedagogu katru rītu.

Kad bija izpēlētas visas rotaļas no kustību rotaļu kopas, tika veikta atkārtota bērnu izpēte novembra mēneša beigās (*skat. 3.3.2 tab*)

4-5 gadus vecu bērnu atkārtotie izpētes rezultāti

Nr.p.k	Bērna vārds	Sasveicināšanās ar pedagogu	Komunikācijas prasmes ar pedagu	Komunikācija ar grupas biedriem	Bērna iesaistīšanās kustību rotaļā	Dalīšanās ar rotaļlietām	Atvadas no vecākiem	Bērna patstāvīgā darbošanās	Kopā
1.	Jumis	2/3	2/3	2/3	2/3	2/2	3/3	3/3	<u>16/20</u>
2.	Viestur	2/3	2/3	2/2	2/3	2/2	3/3	2/3	<u>15/19</u>
3.	Annija	2/3	3/3	3/3	2/3	2/2	3/3	3/3	<u>18/23</u>
4.	Mare	2/3	3/3	3/3	3/3	2/3	1/2	2/3	<u>16/20</u>
5.	Justīne	2/3	3/3	3/3	2/2	2/2	2/3	3/3	<u>17/19</u>
6.	Ulla	1/2	1/2	0/1	1/2	1/2	1/1	1/1	<u>6/11</u>
7.	Jūlijs	2/3	3/3	3/3	2/2	2/3	1/2	3/3	<u>15/19</u>
8.	Raitis	1/2	3/3	3/3	1/3	2/2	3/3	3/3	<u>16/19</u>
9.	Elīza	1/3	1/2	2/3	1/2	2/3	1/2	2/3	<u>10/18</u>
10.	Marija	1/2	1/2	2/3	1/2	2/3	1/2	3/3	<u>11/15</u>
11.	Eidens	1/3	1/3	3/3	1/2	1/2	2/2	3/3	<u>12/18</u>
12.	Edvīns	1/2	1/2	2/2	1/3	2/3	1/1	0/0	<u>8/13</u>
	<u>Kopā:</u>	<u>19/32</u>	<u>26/32</u>	<u>28/32</u>	<u>19/26</u>	<u>22/27</u>	<u>22/27</u>	<u>24/31</u>	

*Autore bērnu vārdus konfidencialu iemeslu dēļ ir mainījusi.

0 – nepilda pēc pedagoga uzaicinājuma un iedrošinājuma

1 – vienmēr ir vajadzīgs atbalsts un iedrošinājums no pedagoga

2 – ne vienmēr ir vajadzīgs pedagoga atbalsts un iedrošinājums

3 – nav vajadzīgs atbalsts, bērns darbojas patstāvīgi un droši

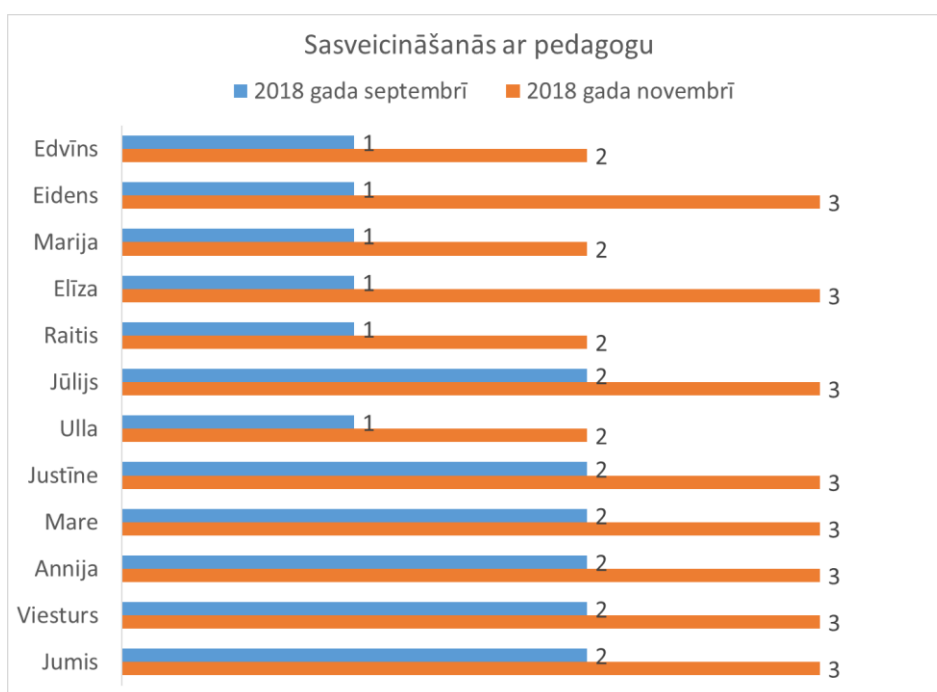
Autore secina, ka ir acīm redzami ievērojami paaugstinājies adaptācijas līmenis grupā. Lielāko uzmanību autore pievērsusi diviem kritērijiem, kuriem bija zems punktu skaits - sasveicināšanās ar pedagogu un bērnu iesaistīšanu rotaļās, kuriem bija 19 punkti no iespējamajiem 36 punktiem.

Autore novērojusi, ka bērni ir adaptējušies ar jauno pedagogu un visi bērni, pat kautrīgie nāk no rītiem sasveicināties. Sākotnējā novērošanā bija 19 punkti, bet atkārtotā novērošanā jau 32 punkti no 36 iespējamo punktu skaita, kas ir liels kāpums, pateicoties kustību rotaļām.

Iesaistīšanās rotaļās - interese ir pakāpusies no 19 punktiem uz 26 punktiem no iespējamiem 36 punktiem, kas ir augsts rādītājs adaptācijas periodā. Bērni vairāk kontaktējas ar pieaugušiem cilvēkiem, kā arī bērni guva pieredzi, un vairāk sāka rotaļāties un sadarboties ar citiem bērniem.

Autorei kopumā izdevās uzlabot visus 7 adaptēšanās kritērijus, kurus bija izvirzījusi kā problēmas adaptācijas periodā.

Šajos attēlos var redzēt skaidru apkopojumu, kāds ir katra bērna adaptācijas līmenis sasveicinoties ar pedagogu, un bērnu iesaistīšanās kustību rotaļās gan septembrī, gan novembrī. (skat. 3.3.1 un 3.3.2 attēlus)

3.3.1 attēls Sasveicināšanās ar pedagogu

0 – nepilda pēc pedagoga uzaicinājuma un iedrošinājuma

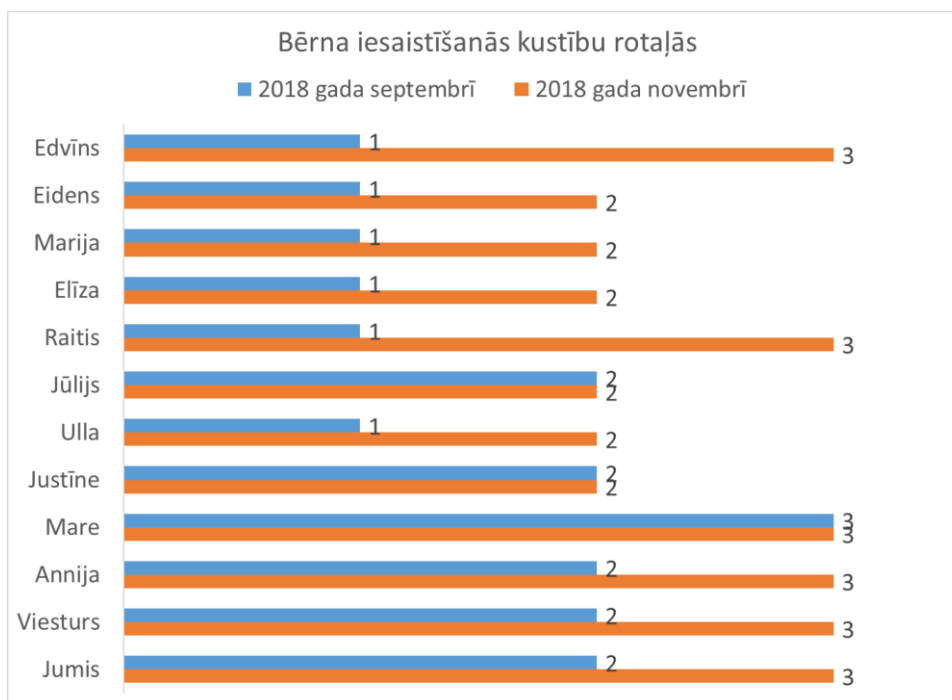
1 – vienmēr ir vajadzīgs atbalsts un iedrošinājums no pedagoga

2 – ne vienmēr ir vajadzīgs pedagoga atbalsts un iedrošinājums

3 – nav vajadzīgs atbalsts, bērns darbojas patstāvīgi un droši

Šajā attēlā ir parādīts, kā bērni septembra sākumā sasveicinājās ar pedagogu, neizmantojot kustību rotaļas pēc sākotnējās novērošanas. Oktobrī un novembrī tika intensīvi spēlētas kustību rotaļas, kurās liela uzmanība bija vērsta uz sasveicināšanos ar pedagogu. Novembra mēneša beigās, kad tika veikta atkārtota novērošana, lai saprastu, kā ir mainījusies

adaptācijas situācija grupā, izrādījās, ka līmenis ir ļoti krasi uzlabojies. Tātad, autore secina, ka kustību rotaļas ir ļoti palīdzējušas bērniem sociāli adaptēties grupā.

3.3.2 attēls **Bērnu iesaistīšanās kustību rotaļās**

- 0 – nepilda pēc pedagoga uzaicinājuma un iedrošinājuma
- 1 – vienmēr ir vajadzīgs atbalsts un iedrošinājums no pedagoga
- 2 – ne vienmēr ir vajadzīgs pedagoga atbalsts un iedrošinājums
- 3 – nav vajadzīgs atbalsts, bērns darbojas patstāvīgi un droši

Arī šajā attēlā ir novērojams, ka septembra sākumā bērni negribīgi iesaistās kustību rotaļās. Jau oktobra un novembra mēnesī situācija uzlabojās. Atkārtota novērošana notika novembra beigās, un rezultāti ir krietni uzlabojušies, jo, pateicoties interesantajām kustību rotaļām, bērni bija ļoti atsaucīgi, un novembra mēnesī piedalījās rotaļās ar, vai bez pamudinājuma.

NOBEIGUMS

Adaptācija ir sarežģīts process bērniem, kuri sākuši mācīties pirmsskolas izglītības iestādē. Apkārtējā vide ir sveša, sveši ir arī bērni, un dienas ritms ir pavisam savādāks, nekā ierasts. Bērni līdz ar to var būt bailīgi un apmulsuši jaunajā vidē. Saskarsme ar pieaugušajiem un vienaudžiem ir galvenais rādītājs, vai adaptācija konkrētajam bērnam ir traucēta, vai arī tā norit labi.

Bērni pēc dabas ir dzīvespriecīgi un zinātkāri, un rotaļas ieņem ļoti svarīgu lomu viņu dzīvē. Pirmsskolas vecuma bērniem rotaļa ir ļoti būtiska, tā ir katra bērna dzīves neatņemama sastāvdaļa. Rotaļas bērniem iemāca izzināt apkārtējo pasauli, iepazīt sevi un vienaudžus.

Lai bērns justos labi un droši, jārada vide, kurā bērnam ir interesanti, un kurā viņš vēlas atgriezties. Autore kā vienu no metodēm adaptācijas veicināšanai izmantoja kustību rotaļas, lai bērns ātrāk un vieglāk adaptētos, un justos drošs svešā vidē. Kustību rotaļa iemāca būt disciplinētiem, pieklājīgiem, kā arī socializēties sabiedrībā.

Apkopojot un izanalizējot teorētiskās nostādnes par bērna psiholoģisko un pedagoģisko raksturojumu, kā arī izpētot literatūru par bērna sociālo adaptāciju un salīdzinot to ar reālo dzīvi pirmsskolas izglītības iestādē, autore secina, ka kustību rotaļas reāli palīdz bērniem adaptēties jaunajā vidē. Jo vairāk pedagogs ar bērniem darbojas un rotaļājas, jo bērni kļūst atvērtāki, radošāki, draudzīgāki gan ar pedagogu, gan ar grupas bērniem. Bērni sāk uzticēties pedagogam un uztvert viņu kā uzticamu draugu. Bērniem kļūst bagātāka pieredze, tas vēlāk ļoti atspoguļojas brīvajās rotaļās.

Praksē, izpētot sākotnēji izvirzīto jautājumu: “Kā kustību rotaļas ietekmē sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē ar 4-6 gadus veciem bērniem?”, autore secina, ka kustību rotaļas ļoti palīdz bērniem adaptēties jaunajā vidē tikai tad, ja tiek pielietotas pareizās metodes:

- Pedagogam jābūt kompetentam un jāprot organizēt kustību rotaļas, lai bērniem patiktu un tās spētu viņus ieinteresēt un aizraut;
- Pedagogam jāzina, ko konkrētā rotaļa bērnos attīstīs vai nostiprinās;
- Pedagogam jāizvēlas tādas rotaļas, kuras atbilstu 4 - 6 gadus veciem bērniem.

Autore perioda sākumā izvirzīja 7 kritērijus, kurus izmantoja bērnu novērošanā. Īpašu uzmanību autore pievērsa diviem kritērijiem, jo tie bija ar viszemāko punktu skaitu. Šie kritēriji bija sasveicināšanās ar pedagogu un bērnu iesaistīšanās kustību rotaļās. Autorei visā perioda laikā izdevās ar kustību rotaļu palīdzību iesaistīt, iedrošināt visus bērnus gan kustību rotaļās, gan arī sasveicināties ar pedagogu, jo autore pielietoja iepriekš pieminētās metodes. Rezultātā uzlabojās ne tikai divi izvēlētie kritēriji, bet arī visi pārējie 5 izvirzītie kritēriji ar kustību rotaļu

palīdzību. Ar pilnu pārliecību autore var teikt, ka šis process bija pozitīvs un paātrināja, uzlaboja adaptācijas procesu.

Kustību rotaļas bērniem palīdzēja savstarpēji sadraudzēties, iesaistīties rotaļās, uzlabojās gan komunikācijas prasmes, gan sasveicināšanās ar pedagogu. Bērni īsā laika posmā iemācījās būt patstāvīgāki, kā arī atvadas no vecākiem kļuva vieglākas. Bērni vairāk viens pie otra pierada, iepazīna viens otru, sāka lēnām dalīties ar rotaļlietām.

Tomēr autores vadītajā grupā ir viens bērns, kurš vēl aizvien nespēj adaptēties. Protams, šis bērns sveicinās gan ar pedagogu, gan iesaistās kustību rotaļās, taču ar grupas bērniem nekomunicē, kā arī ir grūtības ar patstāvīgo darbību. Šim bērnam ir smaga adaptācija. Šajā gadījumā pedagogam ir jāspēj reaģēt un jāveido cieša sadarbība ar ģimeni, lai bērns varētu pierast pie jaunajiem apstākļiem pakāpeniski. Autore turpinās strādāt ar šo meiteni un pievērsīs ļoti lielu uzmanību, lai meitene spētu komunicēt ar citiem grupa bērniem. Piemēram, iesaistīs un iedrošinās šo meiteni (netīši) brīvajās rotaļās kopā ar citiem bērniem, kurās piedalās arī pedagogs.

No iepriekš teiktā secināms, ka uz pētījuma jautājumu ir atbildēts un darba mērķis ir sasniegts.

Turpmākajā darbībā autore iecerējusi analizēt un pētīt tos kritērijus, kuriem pievērsusi mazāku uzmanību, kā arī izvēlēties atbilstošas rotaļas šiem kritērijiem. Vēl autore ir iecerējusi izpētīt sižeta rotaļas, tās būtību un organizēšanu. Iespējams, ka tas vēl vairāk pamudinātu bērnus sadraudzēties un pielāgoties viens otram, kā rezultātā arī kautrīgāie bērni spētu adaptēties jaunajā vidē.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. **Adlers.A.**, *Psihalogija un dzīve*. Rīga. Izdevniecība: "IDEA", 199, 162.lpp
2. **Albrehta.Dz.**, *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga. Izdevniecība: SIA "Mācību grāmata", 1998, 104.lpp
3. **Baldiņš.A., Raževa.A.**, *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē*. Rīga: Izdevniecība: "PĒTERGAILIS", 2001, 74.lpp
4. **Baoulbijs.Dž.**, *Drošais pamats*. Rīga: Izdevniecība "Rasa ABC", 1998, 198.lpp
5. **Biķerniece.M.**, *Aktīvās spēles*. Izdevums latviešu valodā, Apgāds "Jumava", 2004, 142.lpp
6. **Bluģers.A.**, *Populārā medicīnas enciklopēdija*. A.Bluģera redakcija, 1984, 656 lpp
7. **Boulbijs. Dž.**, *Drošais pamats*. Izdevniecība: "Rasa" ABC , 1998, 198 lpp
8. **Breslava.G.**, *Psihalogijas vārdnīca*. Izdevniecība Apgāds "Mācību grāmata", 1999, 157.lpp, p.5.lpp
9. **Dzintere.D.**, *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Izdevniecība: SIA "Izglītības soļi", 2002, 173.lpp
10. **Dzintere.D.**, *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. Izdevniecība: SIA "Izglītības soļi", 2000, 87.lpp
11. **Dzintere.D., Stangaine.I.**, *Rotaļa – bēna dzīvesveids*. Rīga. Izdevniecība "RaKa", 2005, 181.lpp
12. **Dzintere.D., Stangaine.I.**, *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga. Izdevniecība "RaKa", 2007, 303.lpp
13. **Gailuma.S.**, *Mazbērna adaptācijas īpatnības pirmsskolas izglītības iestādē*. Izdevniecība SIA "Izglītības soļi", 2002, 173.lpp
14. **Gādamers.H.G.**, *Spēle kā ortoloģiskās enciklopēdijas vadmotīvs*. Izdevniecība: "Kentaurs XXI", 1994 - nr7
15. **Grauzīte.I.**, *Bērnudārza darbiniekiem*. Izdevniecība: "LVAVP", 2001, 160.lpp
16. **Ivanova.N.**, *Adaptācijas periods skolā*. Rīga. Izdevniecība: Mācību apgāds "NT", 1997, 74.lpp
17. **Kārpova. Ā.**, *Ģimenes psiholoģija*. Izdevniecība "RaKa", 2006, 446.lpp
18. **Kempbels.Dr.R.**, *Kā mīlēt savu bērnu*. Izdevniecība: "Amnis", 2004. 115. lpp
19. **Kona. I.**, *Es atklāšana*. Rīga. Izdevniecība: "Avots", 1982, 334.lpp
20. **Kontrovičs.M., Mihailova.L.**, *Kustību rotaļas bērnudārzā*. Rīga. Izdevniecība "Latvijas valsts", 1958, 104.lpp
21. **Laizāne. S.**, *Kustību rotaļas*. Rīga: Izdevniecība "ZVAIGZNE ABC", 1981, 105.lpp

22. **Lieģiniece.D.**, *Kopveseluma pieeja audzināšanā (5-7 gadu vecumā)*. Rīga: Izdevniecība "RaKa", 1999, 262.lpp
23. **Ļubļinska.A.**, *Bērnu psiholoģija*. Rīga: Izdevniecība: "ZVAIGZNE ABC", 1979, 383.lpp
24. **Piažē.Ž.**, *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga: Izdevniecība: "PĒTERGAILIS", 2002, 318.lpp
25. **Puškarevs. I., Golubeva.A.**, *Bērna attīstība*. Izdevniecība: "Lielvārds", 1999, 119.lpp
26. **Reizniece.I.**, *Rokasgrāmata folkloras mācīšanā*. Izdevniecība: Apgāds "ZVAIGZNE ABC", 2006, 144.lpp
27. **Ripa.V.**, *Veiklības un atjautības rotaļas pirmsskolā un ģimenē*. Rīga. Izdevniecība: "Vārti", 1999, 64.lpp
28. **Sīle.S., Volkova.L.**, *Vērtību vēcelīte pasakās, rotaļās un spēlēs. 5-6 gadus veciem bērniem*. Izdevniecība apgāds ZVAIGZNE ABC, 2011, 95.lpp
29. **Skujiņa.V.**, *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Izdevniecība: "ZVAIGZNE ABC", 2000, 248.lpp
30. **Svence.G.**, *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Izdevniecība ZVAIGZNE ABC, 1999, 158.lpp
31. **Tūnula.E.**, *Psiholoģijas pamati. Cilvēka attīstības posmi*. Rīga: Izdevniecība: "ZVAIGZNE ABC", 1999, 146 lpp
32. **Vecgrāve.A.**, *Ceļvedis pieaugušajiem pa bērnības zemi*. Izdevniecība: "ZVAIGZNE ABC" 2005, 239.lpp
33. **Гросс К.**, *Душевная жизнь ребенка*. – Киев 1916.
34. **Реана.А.А.**, *Психология детства от рождения до 11 лет*. Санкт – петербург "прайм - ЕВРОЗНАК", 2006, 350.c
35. **Тонкова, Р. В. - Ямпольская.** *Основы медицинских знаний*. Москва: Просвещение, 1981, 126.c

PIELIKUMI

Pielikums nr 1

ĪEPAZĪŠANĀS ANKETA

Labdien vecāki! Sakarā ar diplomdarba izstrādi veicu pētījumu par 4-6 gadus vecu bērnu adaptācijas procesu pirmsskolas izglītības iestādē. Dotie jautājumi un Jūsu atbildes spēs palīdzēt veikt vajadzīgos pētījumus par adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē. Anketā norādītā informācija ir konfidencionāla un anketas tiks apkopotas. Anketas aizpildīšana var aizņemt laiku līdz 30min.

Datums _____

Bērna vārds un uzvārds _____

1. Cik Jūsu bērnam gadu?

4 gadi

5 gadi

6 gadi

2. No cik gadu vecuma Jūsu bērns apmeklē šo bērnudārzu?:

No 2g.v

No 3g.v

No 4g.v

No 5g.v

3. Cik bērnu ir Jūsu ģimenē?

1 bērns

2 bērni

3 bērni

4 bērni

4. Vai sākot apmeklēt bērnudārza gaitas, bērns labprātīgi dodas uz bērnudārzu?

Jā

Nē

Kā kuru reizi

5. Kāds ir Jūsu bērns sastopoties ar pieaugušajiem cilvēkiem?

Komunikabls

Atturīgs, kautrīgs

Cits _____

6. Vai bērns sasveicinās ar svešiem pieaugušajiem cilvēkiem?

Jā

nē

7. Vai Jūsu bērns no rītiem ar Jums sasveicinās, samīļo Jūs?

Jā

Nē

Kā kuru reizi

8. Kā Jūsu bērns atrod kontaktu ar svešiem bērniem?

Viegli

Grūti, ir jāiedrošina

9. Kā Jūsu bērns atrod kontaktu ar pazīstamajiem bērniem?

Viegli

Grūti

Cits _____

10. Vai, Jūsu bērns dalas ar rotaļlietām (māsu, brāli, citiem bērniem), ja bērni savstarpēji spēlējas?

Jā, dalas

Nē, nedalas

11. Vai Jūsu bērns mājās prot pats sevi nodarbināt, ja kļūst garlaicīgi vai nav ar ko spēlēties?

Jā, prot

Nē, neprot

12. Vai Jūs ar bērniem mājās dziedat dziesmiņas ar kustībām?

Jā

Nē

13. Kādas problēmas novērojat bērnu atvedot un izņemot no bērnudārza?

Nav problēmu

Biežāku raudāšanu

Ēšanas paradumu maiņu

Agresivitāti

Problēmas ar iemigšanu

Slimošana

Nevēlēšanās iet uz bērnudārzu

Cits _____

14. Pastāstiet kā bērnam norit adaptācijas process?

Viegli

vidēji

Smagi

15. Ja bērnam nav vēlmes iet uz bērnudārzu, kādi ir Jūsu paņēmieni, lai bērnu nomierinātu?

Bērnu novērošanas protokols

Novērojuma vieta: Rīgas privātā izglītības iestāde "X", grupā "Y"

Novērotājs: Santa Tālberga

Novērojamie: Ulla, Annija

Datums: 12.09.2018

Novērojuma līmeņi:

0 – nepilda pēc pedagoga uzaicinājuma un iedrošinājuma

1 – vienmēr ir vajadzīgs atbalsts un iedrošinājums no pedagoga

2 – ne vienmēr ir vajadzīgs pedagoga atbalsts un iedrošinājums

3 – nav vajadzīgs atbalsts, bērns darbojas patstāvīgi un droši

Plkst. laiks	Bērna darbības un pedagoga darbība	Pedagoga novērotais un secinājumi
8:20	Annija ienāk grupā un nedroši dodas pie pedagoga, bet pedagogs mundri aicina meiteni sasveicināties. Meitene sasveicinas ar pedagogu un dodas rotaļāties.	Pedagogs secina, ka Annijai ir vieglas atvadas no mammas, kuru vērtē ar līmeni 3. Annija. Annijai ne vienmēr ir vajadzīgs pedagoga iedrošinājums un tāpēc sasveicināšanos vērtē ar līmeni 2.
8:35	Ierodas Ulla un viņai grūti atvadīties no mammu. Pedagogs iedrošina Ullu nākt grupā. Pēc neilga laika Ulla ienāk grupā un pedagogs aicina bērnu sasveicināties, kā arī iedrošina. Ulla negribīgi un bailīgi sniedz roku un saka klusām "labrīt".	Ullai ir grūtības ar atvadām no mammu un tikai pēc pedagoga uzaicinājuma un iedrošinājuma ienāk grupā, tādēļ, sadarbības līmenis novērtēja ar 1. Arī sasveicinoties, Ullu ir jāiedrošina un līmenis autore novērtēja ar 1.

9:00	Pedagogs aicina bērnus rīta aplī. Annija droši piekrīt uzaicinājumam, bet bija jāiedrošina, lai rādītu līdzīgu kustības sasveicināšanās brīdī. Ulla iesaistījās tikai tad, kad pedagogs viņu iedrošināja, gan ar uzaicinājumu, gan dziedot un rādot kustības.	Annijas līmeni autore novērtēja ar 2, jo bija mazliet jāiedrošina ar dziedāšanu un kustībām. Ullas līmenis ir 1, jo abos gadījumos meitene ir jāiedrošina.
16:00	Visi bērni rotaļājas savā starpā. Annija ir pievērsusies lomu rotaļām – sadarbība ar citiem grupas biedriem. Ulla sēž uz grīdas, vēro apkārtējos un nekomunicē ne ar vienu, gaida mammu. Pat pēc pedagoga uzaicinājuma bērns nevēlas ne sadarboties ar citiem ne patstāvīgi darboties piemēram: likt puzli vai spēlēt citu spēli.	Annijas sadarbības līmenis ar grupas biedriem ir vērtējams ar 3. Ullas sadarbības līmenis vērtējams ar 0, jo pat pēc pedagoga uzaicinājuma nevēlas neko darīt.

Kustību rotaļas kopa

N.p.k	Mēnesis	Kustību rotaļas nosaukums	Kustību rotaļas apraksts
1.	Septembris	Kur tu teci gailīti manu	Vadītājs ir gailis, bet bērni ir vistas. Bērniem jāizklīst pa grupu, un vadītājs dziedādam dziesmu “Kur tu teci, kur tu teci gailīti manu”iet pie katra bērna un sasveicinās (iedod roku).Kad bērns sasveicinājies, tam jāpieķeras pie vadītāja sāniem, un tā, pie katra bērna ejot un sasveicinoties, izveido vilcieniņu. Kad visi bērni ir pieķērušies viens aiz otra, spēle sākas no jauna, un vadītājs – gailis tiek izvēlēts kāds no bērniem. (Ilga Reizniece, 2006)
2.	Septembris	Labrīt, labrīt!	Bērni nostājas aplī un sāk dziedāt dziesmiņu ar kustībām: Labrīt, labrīt, (pamāj pa labi, pa kreisi. Var arī viens otram iedot rokas spiedienu) To sakām mēs visi tūlīt. (plaukšķina) Labrīt, labrīt, (pamāj pa labi, pa kreisi) Lai gaisma jums sirsniņā krīt! (pieliek plaukstas pie sirds) Labrīt, labrīt, (pamāj pa labi, pa kreisi) To nedrīkstam aizmirst nekad, (noraidoši groza rādītājpirkstu) Labrīt, labrīt, (pamāj pa labi, pa kreisi) Lai pār pasauli skan! (plaukšķina)
3.	Septembris	Visi putni lido	Bērni sastājas aplī. Pedagoģs ir vadītājs, kurš stāv apļa vidū un sauc dažāda putna vārdus, kuri lido un dzīvnieka vai priekšmeta vārdus, kuri nelido. Bērniem uzmanīgi jāklausas, kas tiek nosaukts. Pedagoģs saka: “pūce lido”, “zvirbulis lido” un paceļ rokas sānis un vēzē,

			<p>imitē kā lido putni. Bērniem arī rokas jāceļ sanis un jāatdarina putna lidošana un ar tecinšoli jātek pa apli. Tad, kad pedagogs ir pateicis “galds lido”, “kaķis lido” u.c nelidojošus priekšmetus bērni nedrīkst vairs celt rokas sānis. Pedagogs, lai būtu interesantāk, turpina celt rokas sānis, bet bērniem uzmanīgi jāklusās, ne tikai jāatdarina, ko saka pedagogs.</p> <p>Tie bērni, kuri kļūdījušies, sāk veidot citu apli un turpina spēli. Beigās saskaita, cik bērnu ir kļūdījušies un cik bērnu ir bijuši uzmanīgi un klausījušies. (S.Laizāne, 1981)</p>
4.	Septembris	Nāc un raugies	<p>Bērni sastājas aplī. Sākumā pedagogs ir vadošais, kurš nostājas apļa vidū. Bērni pēc pedagoga norādījuma iet uz labo vai kreiso pusi un runā šādu tekstu: “Nāc un raugies – te ar draugiem. Lokā stājies, spēli sāc: Kā vien vari, reizē dari, līdz ar mums... lūk tā!</p> <p>Kad bērni norunājuši tekstu, aplis tiek paplašināts un pēc vārdiem “lūk tā”, pedagogs rāda kādu kustību un bērniem jātdarina tā. Pēc tam pedagogs izvēlas citu par vadošo un ieliek apļa vidū, un rotaļa sākas no jauna, un tagad bērnam pašam jāzīdomā kāda kustība. Kustības var izpildīt dažādas – guļus, rāpus, stāvus utt. (S.Laizāne, 1981)</p>
5.	Septembris	Staigā, lec	<p>Bērni nostājas aplī un sāk dziedāt dziesmu staigā, lec”.</p> <p>Staigā(4x) lec(6x) (bērni sāk staigāt un lekt pa apli)</p> <p>Paskrien (6x) (bērni skrien maziem soliņiem pa apli)</p>

			<p>Apstājies, nekusties (Bērni apstājas un māj ar galvas kustību “nē”)</p> <p>Viens, divi, trīs (Bērni rāda ar pirkstiem)</p> <p>Staigā(4x) , lec (6x) (bērni staigā un lec pa apli)</p> <p>Rāpo(6x) (bērni rāpo)</p> <p>Apgulies, nekusties (bērni apguļas un nekustas)</p> <p>Velc pelīte saldu miegu mazajam’i bērniņam 2x (bērni klusi guļ un klusi dzied)</p> <p>Viens, divi, trīs, laiks mosties (bērni rāda ar pirkstiem un pieceļas)</p> <p>Mazgā muti (2x) (bērni imitē mutes mazgāšanu)</p> <p>Zobus arī (2x) (bērni imitē zobu tīrīšanu)</p> <p>Mazgā visu, visu (2x) (bērni rāda kā mazgājas)</p> <p>Apstājies, nekusties (bērni apstāj un māj ar galvas kustību “nē”)</p> <p>Viens, divi, trīs (bērni rāda ar pirkstiem 1, 2, 3)</p> <p>Staigā (4x), griežamies (2x) (bērni staigā un griežas)</p> <p>Apsēdies un paklausies (bērni apsēžas)</p> <p>Kuš (3x)</p> <p>Rotaļā kustības var mainīt, lai būtu interesantāk bērniem. (Latviešu tautas rotaļa)</p>
6.	Oktobris	Mēs ejam caur	<p>Divi garākie bērni tēlo tiltu sadevuši un pacēlušī rokas. Pārējie rotaļnieki ir upe un plūst cauri tiltam. Dziedot vārdus “to pēdējo, to pēdējo, to vajag turēt ciet!”. Tilts nolaiž rokas un noķer gabaliņu no plūstošās upes. Tie, kas notverti, sadodas ar tiltu rokās un</p>

			<p>paceļ tās gaisā, un upe var atkal plūst cauri. Spēle beidzas, tad kad paliek 3 bērni kā upe. Pedagogam jādzied līdzī un jāuztur jautrība. Piemēram - vairākas reizes jādzied pēdējo pantu, lai biežāk noķertu. (Ilga Reizniece, 2006)</p>
7.	Oktobris	Sasveicināšanās dziesmiņa	<p>Bērni nostājas aplī un sāk dziedāt dziesmiņu ar kustībām:</p> <p>Man vējiņš ausīs čabina(pieliek pie ausīm pirkstiņus un kustina tos)</p> <p>Un matu cirtas virpina (Improvizē kā virpinas mati vējā), (šo pantu izdzied 2x)</p> <p>Viņš mākonīšus projām raida (izstiep rokās uz augšu un loka pa labi, pa kreisi)</p> <p>Mīļo sauli sveicina (rokās paliek augša un tiek ar rociņām pamāts saulītei) (šo pantu atkārti 2x)</p> <p>Labrīt saulītei (pamāj saulītei ar roku)</p> <p>Labrīt draudziņam (pagriežas pret vienu draugu un iedod roku)</p> <p>Labrīt visiem mums (rāda uzapļa vidū visiem bērniem)</p> <p>Labrīt arī man (pieliek rokās pie krūtīm)</p> <p>(Vanaga. A)</p>
8.	Oktobris	Skaties, ka projām tiec	<p>Šajā rotaļā ir nepieciešama mīksta bumba. Bērni nostājas aplī, bet ar nelielu atstarpi cits no cita. Viens bērns tiek izvēlēts kā vadošais, kurš stāv aplā vidū. Vadošajam pie kājām ir nolikta bumba un rokas ieliktas sānos vai paceltas gaisā, un saka: “Viens, divi, trīs, četri, pieci!”</p> <p>Skaties, ka projām tiec!”</p>

			<p>Bērniem jāklausās, kad tiek pateikts pēdējais vārds “tiec” , un tad visi bērni izklīst uz visām pusēm, bet vadošais nedrīkst kavēties, jāpaņem bumba un jāsauc “Uz vietas!” vai “Stāt!”. Pēc sauciena dalībniekiem ir jāapstājas. Vadošais neizejot no savas vietas, met kādam ar bumbu (ne augstāk par jostas vietu). Ja bumba netrāpa, visi atgriežas savās vietās, un spēle ar to pašu vadošo sākas no jauna.. Bet, ja bumba trāpa kādam dalībniekam, tad viņi mainās vietām, un spēle sākas no jauna. (S.Laizāne, 1981)</p>
9.	Oktobris	Mednieki un zaķi	<p>Šajā rotaļā būs nepieciešami apli un bumba. Šo rotaļu var spēlēt sporta zālē jeb ārā. Vienā laukuma pusē tiek iezīmēta vieta medniekam, kuru izraugās pedagogs. Otrā laukuma pusē apļos ir alas zaķiem. Katrā alā var būt divi vai trīs zaķi. Mednieks apstaigā laukumu, it kā meklēdams zaķus, vai to pēdas. Neko neatrazdams, atgriežas savā vietā.</p> <p>Kad pedagogs saka: “Zaķīši izskrien pļavā.” Zaķi tulīt izskrien no saviem apļiem – alām un imitē, kā lēkā zaķi, virzoties uz priekšu.</p> <p>Kad pedagogs saka: “Mednieks!”, zaķi sastingst, bet mednieks stāvot uz vietas met bumbu . Tas zaķis, kuram mednieks trāpa ar bumbu, tiek uzskatīts par nošautu, un mednieks aizved to sev līdz. Kad rotaļa atkārtota trīs reizes, tad saskaita nošautos zaķus. Mednieks izvēlas jaunu mednieku, un rotaļa sākas no jauna. (S.Laizāne, 1981)</p>

10.	Oktobris	Trīs stihijas(Ūdens,gaiss, zeme)	Šajā rotaļā ir nepieciešama mīksta bumba. Bērni sastājas aplī. Aplā vidū sēž pedagogs ar bumbu rokā. Pedagogs saka kādu no trim vārdiem – ūdens, zeme, gaiss, un ripina bumbu kādam bērnam. Bērnam, ripinot atpakaļ, ir jānosauc kāds vārds: kāda zivs, kura dzīvo ūdenī, dzīvnieks, kurš dzīvo uz zemes, putns, kurš lido pa gaisu. Ja pedagogs nosauc gaiss, tad bērnam jānosauc kāds putns. Ja pedagogs nosauc ūdens, tad bērnam jānosauc zivs vai, kas cits, kas dzīvo ūdenī. Ja pedagogs nosauc zeme, tad bērnam jānosauc kāds dzīvnieks. Ja kāds bērns kļūdas, tas samainas vietām ar vadītāju. (Latviešu tautas rotaļa)
11.	Oktobris	Padod pudeli pa apli	Rotaļai ir nepieciešama plastmasas pudele. Bērni sastājas aplī un kad pedagogs ieslēdz mūziku, tad bērniem jāpadod pudeli uz apli, viens otram. Kad mūziku pedagogs ir apklusinājis, tad tam, kuram ir palikusi pudele rokās, iet pie pedagoga un sasveicinās (noteikumu var mainīt). Spēle turpinās, līdz visi atnākuši sasveicināties. Pēdējais ir uzvarētājs, un arī iet sasveicināties ar pedagogu. (Latviešu tautas rotaļa)
12.	Oktobris	Gulēja saulīte	Bērni sastājas aplī, un pedagoga izvēlēti bērni ir saulīte, kura tup aplā vidū, un mēnestiņš, kurš stāv aplā ārpusē. Visi pārējie iet pa apli, dziedādami. Pie pēdējiem vārdiem “Mēnestiņš dzenas” visi paceļ sadotās rokas un mēnestiņš sāk saulīti ķert. Kad saulīte notverta, abi

			rotaļnieki izvēlas citus savā vietā. (Ilga Reizniece, 2006)
13.	Novembris	Aust gaismiņa, lec saulīte	Bērni nostājas aplī pietupjas un sāk dziedāt un kustēties. Kustības katru reizi šajā rotaļā var būt savādākas. (Ilga Reizniece, 2006)
14.	Novembris	Man krustmāte reiz bij	Bērni, ritmiski soļojot pa apli, dzied dziesmu: "Man krustmāte reiz bija, bij' ļoti jauka tā, kad viņa gāja dejot, tai ... gāja tā.". Katru reizi skolotāja izvēlas vārdu un daudzpunktes vietā ievieto tekstu, piemēram, tai galva, rokas, pleci, gurni vai kājas gāja tā. Atbilstoši katram vārdam tiek izdomāts vingrojums, piemēram, galvai: <ul style="list-style-type: none"> •sākuma stāvoklis – pamatstāja; •noliekt galvu pa labi; •noliekt galvu pa kreisi; •noliekt galvu uz priekšu; •atliekt galvu atpakaļ. (Latviešu tautas rotaļa)
15.	Novembris	Papīriņu ņemšana	Rotaļai vajadzīgi salmiņi, papīra atgriezumī, bļodiņas un 4 krēsli. Krēslus jānovieto tā, lai bērni var aizskriet no viena gala līdz otram. Katra posma sākumā un beigās jānoliek šie krēsli. Uz Starta vietu jābūt papīra atgriezumīem, bet distances beigās jābūt bļodiņām, kurās varēs ievietot papīra atgriezumus. Pēc starta signāla, ko devis pedagogs, bērni cenšas ar salmiņu piesūkt klāt papīra atgriezumū un to aiznest līdz bļodiņai. Komanda, kurai pirmā 3x izgājusi, tā uzvar. (spēles noteikumi pamainīti) (Maija Biķerniece, 2004)
16.	Novembris	Haizivs, cik ir pulkstens	Bērni nostājas pie sienas un tiek izvēlēts bērns, kurš būs "haizivs". Tas bērns kas ir haizivs, aiziet, nostājas telpas otrā galā pie

			sienas. Pārējie bērni vaicā: “Haizivs, haizivs, cik ir pulkstens?”. Haizivs pasaka kādu skaitli un pārējie bērni iet ar tik soļiem pie haizivs, cik viņš/a ir pateicis/kusi. Ja haizivs saka “pusdienas laiks” tad visiem bērniem ir jābēg no haizivs. To bērnu, kuru haizivs ir noķērusi, kļūst par haizivi un dodas līdzi. Tagad ir divas haizivis. Un Spēle turpinās, kamēr paliek viens vai divi bērni.
17.	Novembris	Zaķi bēg	Rotaļai ir vajadzīga neliela bumbiņa. Bērni nostājas aplī, bet cieši viens pie otra blakus, viens bērns paliek vidū, ko izraudzījis pedagogs. Aplī stāvošie aiz muguras laiž’ apkārt bumbu. Vidū stāvošajam jāmēģina uzminēt, pie kā ir bumba. Viņš drīkst ik pa laikam kādam bērnam uzsaukt, kuru tur aizdomās, ka viņam ir bumba “Rokas augšā!”. Pieķertajam rokas ir jāceļ tūdaļ augšā – ja rokās ir bumba, abi bērni mainas vietām. (Maija Biķerniece, 2004)
18.	Novembris	Lec, mazo blusiņ	Šai rotaļai būs nepieciešama bumba. Bērni apsēžas aplī uz grīdas. Pedagogs izvēlas bērnu, kurš būs blusiņa, un paliek apļa vidū. Pārējie bērni viens otram ripina bumbu un mēģina trāpīt blusiņai pa kājām. Lai bumba netrāpītu blusiņai, tai jālec pāri bumbai. Ja bumba trāpa blusai pa kājām tad tā samainās ar to spēlētāju, kurš pēdējais ripināja un rotaļa sākas no gala. (Latviešu tautas rotaļa)
19.	Novembris	Pēdējais pāris šķiras	Bērni sastājas pa pāriem viens aiz otra, bet viens no bērniem (pedagogu izvēlēts) stāv visiem priekšā. Priekšā stāvošais nokliedz “pēdējais pāris šķiras”, uzreiz bērniem no

			<p>pēdējā pāra, kuri stāv aizmugurē, rindai ir jālaiž rokas vaļā un jāskrien uz priekšu katram pa savu pusi garām saucējam un jācenšas atkal sadoties rokās. Saucējs cenšas noķert vienu no bēgošajiem un, ja izdodas noķert, tad jāstājas ar to pāri un jānostājas rindas priekšā. Tas bērns, kurš palicis bez pāra, kļūst par ķērāju. Bet, ja ķērājam neizdodas nevienu notvert, tad rotaļa sākas no gala. Rotaļa beidzas, tad kad visi pāri izskrējuši. (Maija Biķerniece, 2004)</p>
20.	Novembris	Lāsteku jampadracis	<p>Bērni nostājas izklaidus pa grupu un tiek izvēlēts ķērājs – sasaldētājs.</p> <p>Lāsteku galvenais uzdevums ir skraidīt pa spēles laukumu un izvairīties no saldētāju pieskārieniem. Ja saldētājs ar roku pieskaras lāstekai – tā uz līdzenas vietas sastingst – pārtrauc skriešanu un gaida atkusni. Ja cita lāsteka izlien sasaldētajai lāstekai caur kājām, tad sasaldētā lāsteka ir atkususi un var turpināt skrējieni, cenšoties izvairīties no turpmākas sasalšanas.</p> <p>Saldētāju galvenais uzdevums ir sasaldēt pēc iespējas lielāku lāsteku skaitu. Par cik tieši saldētājiem ir vislielākā skriešana, tad par saldētājiem vajadzētu kļūt tiem bērniem, kas ir viskustīgākie ikdienā. Saldētāji ir uzvarējuši, ja viņiem izdodas sasaldēt pilnīgi visas lāstekas. (Latviešu tautas rotaļa)</p>

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Diplomdarbs “4-6 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijas sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas”

Izstrādāts LU PPMF Skolotāju izglītības nodaļa.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Santa Tālberga

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.paed Līga Āboltiņa _____

(paraksts)

Recenzents: Lektore Ērika Lanka

Darbs iesniegts Pedagoģijas nodaļā

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inese Ranka _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts diplomdarba gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____.____ 201_ protokola nr ____, vērtējums _____

Komisijas sekretāre: Ērika Vugule _____

(paraksts)